

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ბექა ჭეხაშვილი

მეღვინეობის გეოგრაფიის თავისებურებები

კახეთის რეგიონში

სამაგისტრო ნაშრომი შესრულებულია საზოგადოებრივი გეოგრაფიის
მაგისტრის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

ნაშრომის ხელმძღვანელი: თამარ დოღბაია

ასოცირებული პროფესორი, გეოგრაფიის აკადემიური დოქტორი

თბილისი 2017

ანოტაცია

ჩემი ნაშრომის მთავარი მიზანია კახეთის რეგიონში მეღვინეობისა და მევენახეობის თავისებურებების გამოვლენა. იმის ჩვენება, თუ რატომ არის მევენახეობა კონკრეტულად ამ რეგიონში სოფლის მეურნეობის წამყვანი დარგი. მიმაჩნია, რომ ეს თემა საკმაოდ აქტუალურია და დიდი მნიშვნელობა აქვს ქვეყნის განვითარებისთვის. მეღვინეობა ოდითგანვე ითვლებოდა საქართველოს სავიზიტო ბარათად. მეღვინეობის განხილვისას აუცილებელია ასევე მევენახეობის განხილვაც, რადგან სწორედ მევენახეობის განვითარებაა მეღვინეობის განვითარების წინაპირობა, ამიტომ ჩემს ნაშრომში განხილული იქნება კახეთის რეგიონის მევენახეობაც. ნაშრომში შევეცდები, ვაჩვენო ამ დარგთან დაკავშირებული დადებითი და უარყოფითი გარემოებები, ასევე ის ტენდენციები, რომლებიც ბოლო წლებში ფიქსირდება. ნაშრომში შედარებული მაქვს 2004 და 2014 წლის სტატისტიკური მონაცემები, რაც უფრო მკაფიოდ გვაჩვენებს იმ რეალობასა და ტენდენციებს, რომლებიც ამ 10 წლის განმავლობაში დაფიქსირდა დარგის განვითარებაში. ნაშრომის მთავარი ამოცანაა, გამოიკვეთოს კახეთის რეგიონის პოტენციური მეღვინეობასთან დაკავშირებით და ის გარემოებები, რომლებიც მის შემდგომ განვითარებას შეუწყობს ხელს. ნაშრომში ასევე განვიხილავ, თუ რა პოზიცია უკავია კახეთში წარმოებულ ღვინოს ქართულ თუ საერთაშორისო ბაზარზე, თუ რატომ არის კახური ღვინო ძვირი და რატომ ვერ ხერხდება, რომ ის გახდეს უფრო მასობრივად წარმოებადი პროდუქტი, რომელიც შეძლებდა შედარებით იაფი ყოფილიყო. კახური ღვინოს ფასწარმოქმნის პროცესის გასაანალიზებლად გამოვიყენე ჰეკშერ - ოლინის თეორია, რომელიც განიხილავს პროდუქტზე ფასწარმოქმნის პროცესს სამი ძირითადი ფაქტორის გათვალისწინებით, როგორც არის შრომის ანაზღაურება, პროცენტი კაპიტალზე და სარენტო შემოსავლები მიწაზე. სამაგისტრო ნაშრომის შესრულების დროს, გამოვიყენე თვისობრივი კვლევის მეთოდი, რათა დამემუშავებინა ის მასალა, რომელიც მოვიპოვე სამაგისტრო ნაშრომის შესრულებისას. წინამდებარე სამაგისტრო ნაშრომი დიდ დახმარებას გაუწევს იმ ადამიანებს, რომლებიც დაინტერესებული არიან კახეთის რეგიონში მეღვინეობის მდგომარეობითა და მისი განვითარებით.

Beka Tchekehashvili

„Winemaking geography in Kakheti region”

Annotation

The purpose of this thesis was to examine the characteristics of winemaking and viticulture in Kakheti region and show the reasons of the latter being the leading sector of agriculture in this particular region since it has a great importance in the economic development of Georgia.

As the growth of viticulture is a prerequisite for the development of winemaking, it is necessary to discuss them both equally. For this very reason I reviewed viticulture as well as winemaking in the following thesis.

In this paper I tried to show both, positive and negative outcomes of winemaking, as well as the tendencies that have been typical for the field by comparing the statistical data of 2004 and 2014 years.

It was also aimed to demonstrate the potential of Kakheti region in winemaking and highlight those conditions that contribute to further development.

This paper discusses the position of Kakhetian wine in the local and the international wine markets, the reasons of it being represented in the higher price segment and the barriers that prevent the above-mentioned wine to be more widely produced and therefore to get its place in the lower price segment.

To analyze the price determination process of Kakhetian wine, I used Heckscher-Ohlin model which studies the price determination by considering three main factors, such as labor, capital and land.

In order to achieve all the above-mentioned objectives and research the aspects of winemaking and viticulture, qualitative research methods were used.

Finally, my work will be useful for those interested in the current situation and further development of winemaking in Kakheti region.

სარჩევი

შესავალი.....	5
თეორიული მიდგომა.....	9
თავი 1: რეგიონის ზოგადი გეოგრაფიული დახასიათება.....	11
თავი 2: ფიზიკურ-გეოგრაფიული პირობები მევენახეობის განვითარებისათვის.....	13
თავი 3: კახეთის რეგიონში გავრცელებული ვაზის ჯიშები და მიკროზონები.....	17
თავი 4: 2004 და 2014 წლების სასოფლო-სამეურნეო აღწერების სტატისტიკური ინფორმაცია კახეთის რეგიონში მევენახეობის შესახებ.....	25
4.1: 2004 და 2014 წლების სასოფლო სამეურნეო აღწერის სტატისტიკური მონაცემების შედარება.....	29
თავი 5: სტატისტიკური მონაცემები ყურძნის მოსავლის შესახებ (რთველი 2016).....	30
თავი 6: კახეთის რეგიონში არსებული ყურძნის გადამამუშავებელი კომპანიები და ქართული ღვინის ფასი.....	32
თავი 7: ქართული ღვინის ექსპორტი.....	38
თავი 8: მეღვინეობის დარგის განვითარების დადებითი და უარყოფითი გარემოებები.....	43
დასკვნა.....	45
ბიბლიოგრაფია.....	49
დანართი.....	50

შესავალი

საქართველო ვაზისა და ღვინის ტრადიციული ქვეყანაა. ამის დამადასტურებელი ბევრი გარემოება არსებობს, მაგალითად, მეოცე საუკუნის 50-იან წლებში გათხრების დროს არქეოლოგებმა კახეთში მოღუნული ბრინჯაოს დანები იპოვეს, რომლის დანიშნულების ამოცნობა მაინცადამაინც არ გასჭირვებიათ, რადგან ასეთ რკინის დანებს კახელი მევენახეები უკანასკნელ ხანებამდე ინახავდნენ. ჟანგმოდებული ბრინჯაოს სასახლავის ხნოვანება, დაახლოებით, სამი ათასი წლით განისაზღვრა. სამი ათასი წელი ის ქრონოლოგიური მიჯნაა, სადამდეც მივყავართ მევენახეთა თაობების უტყუარ ნაკვალევს, თუმცა საკმაოდ ბევრია გათხრების შედეგად მოპოვებული უფრო ძველი მონაპოვარი, რომლებიც ღვინის კულტურას უკავშირდება.

გამოჩენილმა შვეიცარიელმა ბოტანიკოსმა დეკანდოლმა მცირე აზიასთან ერთად საქართველოც მოაქცია იმ არეალში, სადაც ვაზის კულტურა თავდაპირველად ჩაისახა. ცნობილ გერმანელ მკვლევარ ჰენსს „ვენახის ჭეშმარიტი სამშობლო“ ეგულებოდა კახეთისა და სამეგრელოს მიწა-წყალზე. ზოგადად, მკვლევრების აზრით, სამხრეთ კავკასია, საქართველო იყო უმთავრესი კერა, სადაც პირველად მოაშინაურეს ველური ვაზი და ყურძნის წვენიდან ღვინო დააყენეს. (ლეკიაშვილი, 1972)

არქეოლოგიური მონაცემების მიხედვით, უკვე ენეოლითიდან, (ძვ.წ.3800-3000წწ.) საქართველოს ტერიტორიაზე მცხოვრები ტომები ეწეოდნენ ბინადარ ცხოვრებას და ჰქონდათ საკმაოდ დაწინაურებული სოფლის მეურნეობა. ამ დროის მყარი ცნობები მევენახეობა-მეღვინეობის შესახებ შეიძლება არ არსებობს, მაგრამ უნდა ვივარაუდოთ, რომ საქართველოს ტყეებში უხვად გაბნეული ვაზის ნაყოფით ენეოლითელი ადამიანი უკვე სარგებლობდა, ხოლო თრიალეთის ყორღანში აღმოჩენილი ნივთები კი უკვე ამტკიცებს შუა ბრინჯაოს ხანაში მეღვინეობა-მევენახეობის განვითარების ტრადიციებს.

დარწმუნებით შეიძლება ითქვას, რომ მევენახეობა, როგორც აღმოსავლეთ, ისე დასავლეთ საქართველოში, მეურნეობის უძველესი დარგია. ბევრგან წიპწებიც კია ნაპოვნი, რომელთაგან უძველესი, დაახლოებით, სამი ათასი წლისაა. წიპწები აღმოჩნდა

კახეთშიც - რეგიონში, რომელიც დღეს საქართველოს მეღვინეობაში პირველ ადგილს იკავებს.

უძველესი წერილობითი ცნობებიც ადასტურებენ არქეოლოგთა აღმოჩენების სიზუსტეს. მაგ. ჰომეროსის პოემა „ოდისეაში“ ნახსენებია, როგორ უმასპინძლებდა აიეტის (კოლხეთის მეფის) და ოდისევსს ლალისფერი ცქრიალა ღვინით. აპოლონიოს როდოსელის „არგონავტიკაში“ არგონავტებმა აიაში (ქუთაისში) მრავალი საოცრება იხილეს და მათ შორის ვაზის ტალავერი, რომლის ქვეშაც ღვინის დაუშრეტელი შადრევანი მოჩუხჩუბდა. ქსენოფონტე თავის ისტორიულ თხზულება „ანაბაზისში“ აღნიშნავს, როგორ გაიარა ბერძენთა ლაშქარმა ოცდახუთი საუკუნის წინ ჭანების უშუალო წინაპართა სოფლებში, სადაც სხვა პროდუქტებთან ერთად დიდი რაოდენობის ღვინოც დაუხვდათ. მრავლად ჩანს ვაზისა და ღვინის ნაკვალევი მცხეთის ტერიტორიაზე აღმოჩენილ მარნებშიც.

ვახუშტი ბაგრატიონი თავის წიგნში საქართველოს გეოგრაფიულ თავისებურებებთან ერთად საგულისხმო ცნობებს გვაწვდის მევენახეობა-მეღვინეობაზეც, ვახუშტისათვის მთისა და ბარის განმასხვავებელი ვაზია. იქ, სადაც ვაზი ხარობს, ბარია, სადაც არ ხარობს, მთა. ვახუშტი ეხება იმასაც, რომელ რეგიონში როგორი ღვინოა და ზოგჯერ მეღვინეობით განთქმულ პუნქტებსაც მიუთითებს. მაგალითად, კახეთის ღვინო არის, ვახუშტის დახასიათებით, „კეთილი და კარგი“. კონდოლის ღვინო - „წარჩინებული“, ახმეტისა და მანავის - „კეთილი“. ქართლში ღვინო „თხელია და მომჟავო“, თუმცა სასმელად „საამო“, ზოგან აქაც იცის „კეთილი“ ღვინო, ხოლო ატენის ღვინო „უმეტესია ყოველთა საქართველოს ღვინოთა“, და ა. შ. ახასიათებს სხვა კუთხის ღვინოებსაც. (ლევიაშვილი, 1972)

ღვინო რომ ქართული სუფრის განუყრელი ნაწილი და ყოველდღიური სასმელია კარგად ჩანს იაკობ ხუცესის „შუმანიკის წამებაშიც“ - პურობის სცენა.

კიდევ მრავალი მაგალითის მოყვანა შეიძლება საქართველოში ღვინის კულტურის სიძველის დასამტკიცებლად, მაგრამ, მე ვფიქრობ, რომ ზემოთ მოყვანილიც საკმარისია ამის დასადასტურებლად.

საქართველოში ღვინის ხსენებაზე, როგორც წესი, პირველი ასოციაცია კახეთთან ჩნდება. რითია გამორჩეული კახეთის რეგიონი? საქართველოს 2014 წლის სასოფლო-სამეურნეო აღწერის მონაცემებით, კახეთში ვენახების ფართობი შეადგენს 23 877 ჰექტარს, რითაც რეგიონი პირველ ადგილზეა საქართველოს დანარჩენ რეგიონთა შორის. რეგიონში იწარმოება ისეთი ცნობილი და ხარისხიანი ღვინოები, როგორებიცაა საფერავი, რქაწითელი, კახური მწვანე და ა.შ. კახურ ღვინოს საქართველოს ღვინის ექსპორტშიც პირველი ადგილი უკავია. ადგილობრივი ჯიშების გარდა, კახეთის რეგიონის ბუნებრივ-კლიმატური პირობები იძლევა უცხოური ჯიშების გახარების საშუალებასაც. კახეთის რეგიონის ყველა მუნიციპალიტეტში მევენახეობა მთავარი სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობაა.

კახეთის რეგიონის ყველა უპირატესობასთან ერთად იკვეთება პრობლემებიც. იმის მიუხედავად, რომ საქართველოდან ყველაზე მეტი ექსპორტირებული ღვინო სწორედ კახურია, გასული ნაწარმის რაოდენობა მაინც მცირეა. კახური ღვინის ხარისხიც მაღალია, თუმცა ის ევროპის ბაზარზე კონკურენციას ვერ უწევს, თუნდაც, ფრანგულ ღვინოს. კახეთი დგას ინფრასტრუქტურული პრობლემების წინაშეც. რეგიონში, ძირითადად, ძველი, საბჭოთა კავშირის დროინდელი, ღვინის ქარხნებია, რომელთა დანიშნულებაც მოსავლის გადამუშავება და წარმოებაა.

კახურ მეღვინეობაზე ცუდად აისახება მეტეოროლოგიური პირობებიც. ყოველწლიურად ვენახები ისეტყვება და მოსავალი უფუჭდება მეწარმეს.

ნაშრომის მიზანია აღწეროს კახეთის ღვინის წარმოების თავისებურებები, ისაუბროს არსებულ პრობლემებზე და იმსჯელოს გზებზე, რომლებიც კახურ ღვინოს უფრო ცნობადს გახდის უცხოურ ბაზარზე.

გამომდინარე იქიდან, რომ კახური მეღვინეობა პრობლემების წინაშე დგას, ნაშრომის საკვლევი კითხვაა: „რა პერსპექტივები გააჩნია კახურ მევენახეობა-მეღვინეობას?“.

კვლევისთვის გამოვიყენებ თვისებრივ მეთოდს, რომელიც საკითხს შეისწავლის არსებული ლიტერატურისა და მონაცემების დეტალური, სიღრმისეული ანალიზით. უნდა აღინიშნოს, რომ თვისებრივი კვლევის გამოყენებისას არ არსებობს ერთი

ობიექტური რეალობა და მკვლევარს გამოაქვს მეტ-ნაკლებად სუბიექტური დასკვნები ობიექტურ ფაქტებზე დაყრდნობით. საკითხის შესასწავლად გავეცნობი არსებულ ლიტერატურას, როგორც ბიბლიოთეკებში, ასევე, ინტერნეტსივრცეში. გამოვითხოვ ინფორმაციას შესაბამისი უწყებებიდან.

თეორიული მიდგომა

ვინაიდან კახური ღვინის გასაყიდი ფასი საზღვარგარეთ გაცილებით მაღალია, ვიდრე იმავე კლასის სხვა ქვეყნების წარმოებული ღვინოები, ვეცადე მეკვლია ის ფაქტორები, რომლებიც გავლენას ახდენენ კახეთსა და უცხოეთში ღვინის ფასის ჩამოყალიბებაზე, აქ მე გამოვიყენე ჰეკშერ - ოლინის თეორია, ჰეკშერ-ოლინის მოდელი წარმოადგენს საერთაშორისო ვაჭრობის ზოგადი წონასწორობის/თანაფარდობის მათემატიკურ მოდელს, რომელიც სტოკჰოლმის ეკონომიკის სკოლაში განავითარეს ელი ჰეკშერმა და ბერტილ ოლინმა. აღნიშნული მოდელი ემყარება დავიდ რიკარდოს შეფარდებითი უპირატესობის თეორიას. ჰეკშერ-ოლინის მოდელის მიხედვით, ქვეყნებს საექსპორტოდ გააქვთ ის პროდუქცია, რომელთა საწარმოებლად გააჩნიათ დიდი რაოდენობის და, შესაბამისად, იაფი რესურსი, ხოლო ახორციელებენ იმ პროდუქციის იმპორტს, რომლის საწარმოებლადაც საკმარის რესურსს არ ფლობენ. მართლაც საქართველოსთვის და კახეთის რეგიონისთვის ღვინო და ყურძნის პროდუქტების წარმოება წარმოადგენს იმ სფეროს, სადაც ქვეყანას გააჩნია უპირატესობა ზოგიერთ სხვა ქვეყანასთან შედარებით, აქ შევეცადე შემედარებინა კახეთში წარმოებული ღვინისა და ევროპის ბაზარზე გაყიდვაში არსებული სამხრეთამერიკული და სამხრეთაფრიკული ღვინოების ფასები. ჰეკშერ - ოლინის თეორიის მიხედვით, პროდუქციის ფასი განპირობებულია სამი ძირითადი ფაქტორით, ეს არის შრომის ანაზღაურება, პროცენტი კაპიტალზე და სარენტო შემოსავლები მიწაზე, კახეთში ღვინის წარმოებას ორი ფაქტორი განაპირობებს, რომლებიც ძლიერ უწყობს ხელს მის კონკურენტუნარიანობას, ეს არის შედარებით იაფი მუშახელი და მიწაზე შედარებით დაბალი გადასახადი, მაგრამ საქართველოში მაღალია პროცენტი კაპიტალზე, რაც ქართული ღვინის წარმოებას ხელს უშლის, უფრო მეტად განვითარდეს და ეს ერთ - ერთი განმაპირობებელი ფაქტორია იმისა, რომ ქართული ღვინო ევროპის ბაზარზე უფრო ძვირი ღირს, ზოგადად, ვიდრე სამხრეთაფრიკული თუ ამერიკული, სამხრეთ აფრიკასა და სამხრეთ ამერიკის ქვეყნებს, ამ კერძო შემთხვევაში ჩილეს, აქვთ უპირატესობა კაპიტალზე დაბალი განაკვეთების მხრივ, თუმცა ამ ქვეყნებში შრომის ანაზღაურება გაცილებით მაღალია და ასევე მიწაზე არსებული გადასახადიც.

ჰეკშერ - ოლინის მოდელი არ განიხილავს ქვეყნებს შორის ტექნოლოგიურ სხვაობას, შესაბამისად, თუმცა ჩნდება ცვალებადი კაპიტალი, რაც ენდოგენურად ქვეყნის შიგნით წარმოქმნის შრომითი პროდუქტიულობის სხვადასხვაობას, (Blaug, 1997) სწორედ ეს ფაქტორი შეგვიძლია განვიხილოთ იმის მიზეზად, თუ რატომ ვერ ახერხებს ქართული ღვინო დაბალ საფასო სეგმენტში გასვლას, სამხრეთ აფრიკელ და ჩილელ მეღვინეებს შეუძლიათ ღვინის წარმოებისას ჰქონდეთ ნაკლებად რისკის შემცველი იაფი სესხების მიღების შესაძლებლობა, რაც განაპირობებს მათი მეურნეობის სტაბილურობას და მდგრადობას გრძელვადიან პერიოდში, ქართველი მეღვინისათვის კი ეს სირთულეს წარმოადგენს, ვინაიდან მიღებულ კაპიტალზე არსებული საპროცენტო განაკვეთის სიდიდე მას საშუალებას არ აძლევს, რომ მოუსაველიანობის შემთხვევაშიც შეძლოს საკუთარი მეურნეობის გადარჩენა. ასეთი დიდი რისკის გამო კი უწევთ წარმოებულ პროდუქციაზე მაღალი ფასი ჰქონდეთ, რაც მის კონკურენტუნარიანობას ამცირებს, შესაბამისად ქართულ ღვინოს უწევს დაგეგმოს ისეთი მარკეტინგული კამპანიები, რომლებიც ხაზს უსვამს მის განსაკუთრებულობას, ასევე კაპიტალზე წვდომა ხელს უშლის მეღვინეობის გამსხვილებას და მასობრივი წარმოების განვითარებას, რის შედეგადაც ქართველ მეღვინეებს უწევთ, რომ ნედლეულის მოპოვების დროს ითანამშრომლონ ქართველ გელეხებთან, რაც პროდუქციის ფასწარმოქმნის დამატებითი ფაქტორია.

თავი I: რეგიონის ზოგადი გეოგრაფიული დახასიათება

კახეთი აღმოსავლეთ საქართველოს საზღვრისპირა რეგიონს წარმოადგენს. მას ჩრდილოეთიდან რუსეთის ფედერაცია ესაზღვრება, აღმოსავლეთიდან და სამხრეთიდან აზერბაიჯანი.

ფართობი 11 310 ათასი კვ. კმ-ია, რაც საქართველოს ტერიტორიის 17,5%-ს შეადგენს. მოსახლეობა დაახლოებით 407 ათასამდე მცხოვრებია.

კახეთი 8 ადმინისტრაციული ერთეულისგან შედგება. (იხ. დანართი, რუკა N1) მათი უმეტესობა (ახმეტის, თელავის, ყვარლის, გურჯაანის, ლაგოდეხის) შიდა კახეთში მდებარეობს, საგარეჯოს რაიონი და გურჯაანის რაიონის ნაწილი გარე კახეთს მიეკუთვნება. სიღნაღისა და დედოფლისწყაროს რაიონები კახეთის ცალკე კუთხეს - ქიზიყს შეადგენს. კახეთის ნაწილი იყო დღეს აზერბაიჯანის ტერიტორიაზე მდებარე ზაქათალის, ბელაქანისა და კახის რაიონები, რომლებიც ლაგოდეხთან ერთად ისტორიულ ჰერეთს(საინგილოს) წარმოადგენენ. (elitetravel.ge, თ. გ.)

კახეთი საქართველოს ერთ-ერთი უმშვენიერესი და მრავალფეროვანი მხარეა. აქ ერთმანეთის გვერდიგვერდაა კავკასიონის მთავარი ქედის თოვლიანი მთები (3300 მ-ის და 4500 მ-ის მწვერვალებითა და უღელტეხილებით), ბარაქიანი ვაკეები და ველ-მინდვრები და ასევე ნახევრად უდაბნოები (დედოფლისწყაროსა და საგარეჯოს რაიონებში).

კახეთის გეოგრაფია საკმაოდ მრავალფეროვანია, თავისი მთებით, ვაკეებითა და ველ-მინდვრებით. გამოიყოფა სამი აგროკლიმატური ზონა: სუბტროპიკული, თბილი და ზომიერად თბილი. კლიმატის სიმკვეთრის მაჩვენებლის მიხედვით მხარე იყოფა თხუთმეტ ქვეზონად. ალაზნის ველზე ზომიერად ტენიანი სუბტროპიკული ჰავაა. აქ ზამთარში საშუალოდ 0 გრადუსია, ზაფხულში კი საშუალოდ +23-25 გრადუსი ცელსიუსია. ალაზნის ველზე ნალექების რაოდენობა წლის განმავლობაში 600-დან 1000 მმ-მდე მერყეობს. რაც შეეხება გარე კახეთს (მოიცავს ივრის ზეგანს, გომბორისა და იალნოს ქედების წინა მთებს), აქ მშრალი სუბტროპიკული ჰავაა. მდებარეობს ზღ. დ.-დან 500-900 მეტრზე. აქ ზამთრის საშუალო ტემპერატურაა -1°C-2°C, ზაფხულის კი

+23°C;+25°C. ნალექების რაოდენობა ივრის ზეგანზე, დაახლოებით, 400-600 მმ-ია. განსხვავებული, შედარებით ცივი ჰავაა ცივგომბორის ქედზე, რაც სიმაღლის მომატებასთანაა დაკავშირებული (ცივგომბორი ზღ. დ. 1800-2000 მ-ზე მდებარეობს).

საქართველოს ტყეების ფართობის 11-12% კახეთის რეგიონშია, კახეთის ტერიტორიის 30 % ტყით არის დაფარული და ამ მაჩვენებლით იგი მესამე ადგილზეა საქართველოს რეგიონებში. რეგიონის ტყეების 90% მთის ტყეების კატეგორიას მიეკუთვნება, რომელთაც უდიდესი ეკოლოგიური და ეკონომიკური მნიშვნელობა აქვთ.

კახეთის რეგიონი მოიცავს 9 მუნიციპალიტეტს: ახმეტის მუნიციპალიტეტს, გურჯაანის მუნიციპალიტეტს, დედოფლისწყაროს მუნიციპალიტეტს, თელავის მუნიციპალიტეტს, საგარეჯოს, სიღნაღის, ლაგოდეხის, ყვარლის მუნიციპალიტეტებს და ქალაქ თელავს. კახეთის მხარის ადმინისტრაციული ცენტრია ქალაქი თელავი. კახეთის მხარეში 285 დასახლებული პუნქტია, მათ შორის 9 ქალაქი, ხოლო 276 სოფელი. (elitetravel.ge, თ. გ.)

თავი 2: ფიზიკურ-გეოგრაფიული პირობები მევენახეობის განვითარებისთვის

ქართული ღვინოების მრავალფეროვნება მნიშვნელოვნად განპირობებულია ქვეყნის ფიზიკურ-გეოგრაფიული პირობების სპეციფიკურობით.

კვლევის, რომელიც ეხებოდა მდინარე დურუჯის ჩამონატანი თიხა-ფიქლების მნიშვნელობის დადგენას ღვინის ხარისხისთვის, ობიექტი იყო შიგნიკახეთის ვაკე და მთისწინეთი, რომელიც მოიცავს ზღვის დონიდან 300-600 მ. სიმაღლის ზონას და სადაც ბუნებრივად არსებობს ხელსაყრელი აგროეკოლოგიური პირობები მაღალხარისხოვანი ყურძნის საწარმოებლად. („გეოგრაფიის და ანთროპოლოგიის თანამედროვეობა“. საერთაშორისო კონფერენციის მასალები, მიძღვნილი აკად. ალ. ჯავახიშვილის დაბადებიდან 140 წლისთავისადმი. გვ. 208, 209, 210, 211, 212.)

მოცემულ ტერიტორიაზე არსებობს ქინძმარაულის, ყვარლისა და ნაფარეულის უნიკალური მიკროზონები, სადაც იწარმოება საუცხოო ხარისხის ღვინომასალა. აქაურ უნიკალურ აგროეკოლოგიურ პირობებს ქმნის მდინარე დურუჯის მიერ ჩამონაზიდი მასალა. ქინძმარაულის, ყვარლისა და ნაფარეულის ვენახების მიკროზონები სწორედ მდ. დურუჯის გამოზიდვის კონუსებს მოიცავს, მდინარის ნაშალი მასალა ბუნებრივად მოფენილია ამ მიდამოების ნიადაგებზე, რაც ქმნის განსაკუთრებულ მიკროზონებს.

შიგნიკახეთი მდებარეობს კავკასიონსა, გომბორის ქედსა და ივრის ზეგანს შორის. იგი გრძელდება აზერბაიჯანის ფარგლებში აგრიჩაის ველის სახით. აღმოსავლეთ საქართველოში სხვაგან არსად არ გვხვდება მსგავსი ნაზი და რბილი კლიმატი. ეს ბუნებრივი თავისებურება კი კახეთის მეურნეობის დოვლათიანობის მტკიცე საფუძველია.

შიგნიკახეთის კლიმატი თავისი ბუნებრივი პირობების გამო, მნიშვნელოვნად განსხვავდება აღმოსავლეთ საქართველოს სხვა, იმავე სიმაღლეზე მდებარე ადგილების კლიმატისაგან. იგი ხასიათდება ზომიერად ნოტიო სუბტროპიკული კლიმატით, ცხელი ზაფხულითა და ზომიერად ცივი ზამთრით. აქაური კლიმატი და ნიადაგი ხელს უწყობს სოფლის მეურნეობის, კერძოდ, მევენახეობის განვითარებას.

მზის ნათების ხანგრძლივობა წელიწადში 2300 საათს აჭარბებს. მზის რადიაცია მდ. ალაზნის მარცხენა მხარეს უფრო ნაკლებია და შეადგენს 110-120 კკალ/სმ², ხოლო მარჯვენა მხარეს 120-139 კკალ/სმ². ატმოსფერული ნალექების წლიური ჯამი 1070 მმ-ს შეადგენს. ნალექების მინიმალური რაოდენობა- 40 მმ. მოდის ზამთარში (იანვარში), მაქსიმალური 181 მმ. (მაისში). ცივ პერიოდში მოდის 265 მმ, ხოლო თბილ პერიოდში 805 მმ. ნალექიან დღეთა რიცხვი წელიწადში 132 დღეა. სეტყვიან დღეთა რიცხვი 2,1-ს უდრის. იგი ყველაზე ხშირად მაისში (0,9 დღე) მოდის. სავეგეტაციო პერიოდის დანარჩენ თვეებში 0,1-0,3 დღის ფარგლებშია. საშუალო წლიური შეფარდებითი სინოტივე 72%-ია, ყველაზე მშრალი თვის (აგვისტო) 64%-ს შეადგენს.

შიგნიკახეთის ქარები, ძირითადად, ალაზნის ხეობის გასწვრივ ქრის. წლის ცივ პერიოდში უმეტესად აღინიშნება აღმოსავლეთისა და ჩრდილო-აღმოსავლეთის, ხოლო ზაფხულობით დასავლეთისა და სამხრეთ-დასავლეთის ქარები. ზაფხულის ქარებს სამხრეთიდან შემოაქვს დამატებითი სითბო, რაც კიდევს უფრო ამაღლებს რეგიონის სითბურ რეჟიმს. ქარის საშუალო წლიური სიჩქარე დიდი არ არის, საშუალოდ 1,2 მ/წმ.

ვაზი მიეკუთვნება სასოფლო-სამეურნეო კულტურათა იმ მცირე ჯგუფს, რომლისგანაც მიღებული ღვინო მგრძნობიარეა გარემო პირობების ცვლილებების მიმართ. ღვინოში აისახება ჯიში და მისი მოყვანის ადგილი. ვახეთში მიღებული საფერავის ღვინო სრულად არ ჰგავს ყირიმში იმავე ჯიშისგან წარმოებულ ღვინოს.

კლიმატურ პირობებთან ერთად, ნიადაგი განსაზღვრავს წარმოებული ღვინის ხარისხს. ნიადაგი არა მარტო ამარაგებს ვაზს აუცილებელი საკვები ნივთიერებებით, არამედ გავლენას ახდენს მოწეული ყურძნისგან დამზადებული ღვინის არომატულ და გემურ თვისებებზეც. შიგნიკახეთში ნიადაგები (ალუვიური უკარბონატო, ხირხატიანი, კარბონატულ თიხნარი, ტყის ყავისფერი და ყომრალი, მდელოს რუხი-ყავისფერი ნიადაგი) ხელსაყრელია უნიკალური ვაზის ჯიშების საწარმოებლად. კერძოდ, გაღმამხარში, კავკასიონის ქედის სამხრეთ მთისწინებზე და, განსაკუთრებით, მდინარეთა გამოზიდვის კონუსებზე მოწეული ყურძნისაგან საუკეთესო ხარისხის არომატული ღვინოები იწარმოება.

მდინარე დურუჯის გამოზიდვის კონუსები მოიცავს ქინძმარაულის, ყვარლისა და ნაფარეულის მევენახეობის მიკროზონებს, სადაც ჩამონაზიდი მასალა ქმნის უნიკალურ პირობებს მაღალხარისხოვანი ღვინოების მისაღებად.

მდ. დურუჯის ჩამონატანი, მოშავო ფერის ფიქლებით დაფარული გამოზიდვის კონუსი დღის განმავლობაში მზის ენერგიით მნიშვნელოვნად ხურდება, ამის გამო მიკროზონაში ნიადაგისა და ჰაერის მიწისპირა ფენის ტემპერატურა, მიმდებარე ადგილებთან შედარებით, 2-3°C-თაა მომატებული. ზღვის დონიდან 350 – 450 მ. სიმაღლის ფარგლებში არსებულ ფართობებზე აქტიურ ტემპერატურათა ჯამი 4050-დან 3850°C-მდე იცვლება. ბუნებრივად ნახევრადტკბილი ღვინოებისთვის საკმაო 4000°C სითბოს დაგროვება დადაბლებულ ადგილებში უზრუნველყოფილი იქნება, დაახლოებით, 50% (ყოველ 2 წელიწადში ერთხელ).

ღვინო ნაფარეულის მევენახეობის მიკროზონა მოქცეულია მდ. ალაზნის მარცხენა სანაპიროსა და კახეთის კავკასიონის ქედის სამხრეთული დაქანებების 350-500 მ. სიმაღლის საზღვრებში. აქ აქტიურ ტემპერატურათა ჯამი საშუალოდ 3980-3780°C-ის ფარგლებში მერყეობს. 300 მ. სიმაღლის მიკროზონაში, სადაც აქტიურ ტემპერატურათა ჯამი საშუალოდ 4250 გრადუსი ცელსიუსი გროვდება, საფერავისაგან ბუნებრივად ნახევრადტკბილი ღვინომასალა მიიღება.

ქინძმარაულის მევენახეობის მიკროზონა მდებარეობს მდ. ალაზნის მარცხენა შენაკადის, მდ. დურუჯის ხეობაში. მიკროზონაში ნიადაგისა და ჰაერის მიწისპირა ფენის ტემპერატურა მიმდებარე ადგილებთან შედარებით 2-3 გრადუსი ცელსიუსითაა მომატებული. ქინძმარაულის მიკროზონის ბუნებრივი თავისებურება, აქაური კლიმატი და ნიადაგი განაპირობებს ცნობილი ღვინო „ქინძმარაულის“ წარმოებას. „ქინძმარაულის“ მარკა შექმნილია 1942 წელს.

ყვარლის მევენახეობის მიკროზონა მდ. ალაზნის მარცხენა მხარესაა, ნაფარეულის აღმოსავლეთით 28-20 კმ-ზე. აქ ნალექი შედარებით მომატებულია, ვიდრე ნაფარეულის მიკროზონაში. ამასთან, მომატებული ღრუბლიანობა, მზის ნათების ნაკლები

ხანგრძლივობა და სხვა აგროკლიმატური მაჩვენებლები განაპირობებს ღვინომასალების სინაზეს.

ნაფარეულის, ყვარლისა და ქინძმარაულის მიკროზონებიდან მიღებული ღვინოების მაღალხარისხოვნება, უმეტესწილად, განპირობებულია დურუჯის ნაშალი მასალით. ამის დასასაბუთებლად 2010 წელს ჩატარდა ექსპერიმენტი, თელავში ერთ-ერთ ვენახში შეიტანეს მდ. დურუჯის ჩამონაზიდი ნაშალი მასალა. შედეგად ნიადაგის ტემპერატურამ იმატა საშუალოდ 3-4 გრადუსით, სითბოს მომატება სავეგეტაციო პერიოდში იწვევს ყურძნის შაქრიანობის მომატებას, რაც მიღებული ღვინის ხარისხს საგრძნობლად აუმჯობესებს. მდ. დურუჯის ჩამოტანილ ნაშალ მასალაში არის ჰუმუსი და მცენარისათვის საჭირო საკვები ელემენტები - აზოტი, ფოსფორი, კალიუმი. ამიტომ მისი შეტანა ვენახში დადებითი შედეგების მომცემია. („გეოგრაფიის და ანთროპოლოგიის თანამედროვეობა“. საერთაშორისო კონფერენციის მასალები, მიძღვნილი აკად. ალ. ჯავახიშვილის დაბადებიდან 140 წლისთავისადმი. გვ. 208, 209, 210, 211, 212.)

თავი 3: კახეთის რეგიონში გავრცელებული ვაზის ჯიშები და მიკროზონები

კახეთის რეგიონში მრავალგვარი ვაზის ჯიშია გავრცელებული, გვხვდება როგორც თეთრყურძნიანი, ასევე წითელყურძნიანი ვაზის ჯიშები. მათგან უფრო გავრცელებულ და ცნობილ ჯიშებს გამოვყოფ.

თეთრყურძნიანი ჯიშები

რქაწითელი. აქაურ ბუნებრივ პირობებში ეს ჯიში თავის ინდივიდუალურ თვისებებს მაქსიმალურად ივითარებს და იძლევა მაღალხარისხოვან სუფრის ღვინოს, ამის გამო მას დამსახურებული რეპუტაცია აქვს მოპოვებული. მთელი რიგი დადებითი თვისებების გამო ის გამოიყენება აგრეთვე სუფრის ყურძნადაც. გარემო პირობებისადმი შედარებით კარგად შეგუების გამო მას დიდი გავრცელების არეალი აქვს და წარმატებით ვრცელდება მევენახეობის სხვა რაიონებშიც. (გელაშვილი, 1961)

კახური მწვანე მეორე მეტად მნიშვნელოვანი თეთრი საღვინე ჯიშია. სოკოვან ავადმყოფობათა მიმართ სუსტი გამძლეობის გამო მისი გავრცელება შეზღუდულია. ევროპული წესით მისი ყურძნიდან მიიღება მეტად მაღალი ღირსების ნაზი, იდეალური ჰარმონიის პროდუქტი, რომელიც სიძველეში ძლიერ შინაარსიანს, ძვირფასსა და ფაქიზ ბუკეტს ივითარებს. ამის გამო ამ ვაზის ჯიშიდან მიღებულ ღვინოებს რქაწითელის გამაკეთილშობილებლადაც კი იყენებენ.

ხიხვი, ცნობილია აგრეთვე ჯანანურას სახელწოდებით. ეს ჯიში ძველად კახეთში საკმაოდ ყოფილა გავრცელებული; მას ამჟამად ვხვდებით, ძირითადად, კარდანახის მიკრორაიონში. იგი იძლევა თავისებური სპეციფიკური გემოსი და არომატის მქონე მაღალხარისხოვან ღვინოს. აღნიშნულ მიკრორაიონში ის შაქრის დიდ რაოდენობას აგროვებს. ამ თვისებათა გამო, – აღნიშნავს პროფ. კ. მოდებაძე, – ხიხვი სჯობს გამოყენებულ იქნას ტოკაის ტიპის ტკბილი ღვინის მისაღებად, დამახასიათებელი ძვირფასი ბუკეტით, სპეციფიკური გემოთი და მეტად სასიამოვნო სირბილით.

ქისი, ქართული თეთრყურძნიანი ვაზის ჯიში, გავრცელებულია აღმოსავლეთ საქართველოში. საშუალო პერიოდისაა. რამდენიმე წლის წინ ჯიშს გადაშენება ემუქრებოდა, ხოლო ამჟამინდელი მდგომარეობით იგი უკვე იქცა ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ყურძნის ჯიშად. საუკეთესო მიკროზონებია: თელავის, ყვარლისა და ახმეტის რაიონი.

წითელყურძნიანი ჯიშები

საფერავი. წითელი ღვინის დასაყენებლად საფერავი საუკეთესო ვაზის ჯიშად ითვლება. იგი მაღალხარისხოვანი საღვინე ვაზის ჯიშია, რომლის მეტოქე წითელყურძნიან ვაზის ჯიშებში ძლიერ იშვიათია. საფერავი საბჭოთა კავშირის მევენახეობის თითქმის ყველა რაიონში გვხვდება, მაგრამ არსად ისეთი მაღალი ღირსების პროდუქტს არ იძლევა, როგორსაც თავის ნამდვილ სამშობლოში – კახეთში. რკინით მდიდარი გამოღმა კახეთის ნიადაგები, ნალექების შედარებით მცირე რაოდენობა, მზის სხივების სიუხვე და სხვ. ოპტიმალურ პირობებს უქმნის მას, მეტადრე ქვემო მხარის მიკრორაიონებში პიგმენტისა და ექსტრაქტის მაქსიმალურად დაგროვებისათვის. (გელაშვილი, 1961)

კახეთში, ზემოაღნიშნულის გარდა, გვხვდება მრავალი სხვა ადგილობრივი ვაზის ჯიში ერთეული ძირების სახით, მაგრამ ისინი ჯერ კიდევ არასაკმარისი გავრცელებისა და სათანადო შეუსწავლელობის გამო სამეურნეო თვალსაზრისით ინტერესმოკლებულნი არიან.

შემოტანილი თეთრყურძნიანი ჯიშებიდან კახეთში აქა-იქ გვხვდება **რისლინგი**, **ალიგოტე** და **პინო**, უმთავრესად, საბჭოთა მეურნეობებში, მაგრამ აქაურ პირობებში ვერ გამოამჟღავნეს თავიანთი სპეციფიკური თვისებები, რომლებიც მათ შეეძლოთ მოეცათ მათთვის ხელსაყრელ ბუნებრივ პირობებში.

გამონაკლისს შეადგენს წითელყურძნიანი ვაზის ჯიში **კაბერნე**, რომელმაც წინანდალში, თელიანის მიკროუბანში თავისი მეორე სამშობლო ჰპოვა. კაბერნედან მიღებული ღვინო მაღალხარისხოვანია, რომელიც სიძველეში სპეციფიკურ, მეტად სასიამოვნო თვისებებს ამჟღავნებს, რამაც მას სახელი გაუთქვა მომხმარებელთა შორის.

3.1: მიკროზონები

კახეთს ცივგომბორის მთა ყოფს ორ, ერთმანეთისაგან განსხვავებულ ნაწილად:

შიგა კახეთად(ალაზნის ხეობა) და გარე კახეთად (ივრის ხეობა). (გელაშვილი, 1961)

შიგა კახეთი: მდებარეობს ალაზნის ხეობაში. იგი ჩრდილოეთიდან, ჩრდილოეთ-დასავლეთიდან და სამხრეთ-დასავლეთის მხარეებიდან შემორკალულია კავკასიონისა და ცივგომბორის მთებით, ხოლო სამხრეთ-აღმოსავლეთით ის გაშლილია. მთებისაგან წარმოქმნილი რკალი მდ. ალაზნის ქვემო წელში თანდათან შორდება ერთიმეორეს და ამის შედეგად შიგა კახეთი კონფიგურაციით მოგვაგონებს სამკუთხედს, რომლის წვერი მიმართულია ჩრდილოეთისაკენ და ფუძე სამხრეთ-აღმოსავლეთისაკენ. ამ სამკუთხედის სიმაღლე 110 კილომეტრია, ხოლო სიგანე ფუძესთან – დაახლოებით 40 კილომეტრი. საერთოდ, შიგა კახეთი წარმოადგენს კავკასიონისა და ცივგომბორის მთების დაქანებას, რომელიც თანდათან ვაკდება და დასერილია ხევებით. შიგა კახეთის მთიანი ნაწილი უკავია ალპურ მდელოებს, რომლებიც თანდათან იცვლება ტყის ზონით. ამ უკანასკნელს მოსდევს მცირე ფერდობები, სადაც უმთავრესად განლაგებულია მაღალხარისხოვანი ღვინოების მომცემი ვენახები.

ფერდობების ზონის შემდეგ ვაკე ადგილებია, სადაც მეტწილად დგება ორდინარული ღვინოები. ვაკის უდიდესი ნაწილი დაკავებულია მარცვლეული კულტურითა და სათიბებით.

კახეთს მეღვინეობის თვალსაზრისით სამ მხარედ ყოფენ: **1. ზემო მხარე** – ახმეტიდან მუკუზნამდე, **2. ქვემო მხარე** – მუკუზნიდან ხირსამდე და **3. გაღმა მხარე** – პანკისის ხეობიდან კაბალამდე. თითოეული მხარე იყოფა მიკრორაიონებად.

ზემო მხარეში შედის ოთხი მიკრორაიონი:

1) **ახმეტის მიკრორაიონი** მდებარეობს კახეთის ჩრდილო-დასავლეთ ნაწილში. აქ ვენახები მეტწილად გაშენებულია 350-650 მ. სიმაღლეზე ზღვის დონიდან. ამ მიკრორაიონის შუა ზონაში (450-540 მ. ზღვის დონიდან) ღებულობენ მაღალი ხარისხის კახური ტიპის ღვინოებს.

ზედა ზონაში (560-650 მ. ზღვის დონიდან) სოფლებში: **მიტანი, მარელისი** და სხვ. მიიღება ხარისხოვანი ღვინომასალა ევროპული ტიპის სუფრის თეთრი ღვინოებისათვის.

ქვედა ზონაში (350-360 მ. ზღვის დონიდან) მეტწილად მიიღება ორდინარული ღვინომასალები.

2) **იყალთოს მიკრორაიონი** - რომელიც მდინარე ახშისა და თურდოს შორისაა მოქცეული, მდებარეობს ახმეტის მიკრორაიონის სამხრეთ-აღმოსავლეთით.

ამ მიკრორაიონში შემავალი სოფლებია: **ახშანი, ახშანის ველები, ხორხელი, ალავერდი, ჩაბინანი, არაშენდა, ოჟიო, კოლოთო, ზემო ხოდაშენი, ჩარეკაული, აწყური, იყალთო და რუისპირი**. მიღებული პროდუქციის შინაარსის მიხედვით მიკრორაიონს ყოფენ ზედა, შუა და ქვედა ზონებად.

ზედა ზონაში (600-780 მ. ზღვის დონიდან) მიიღება საკმაოდ მაღალხარისხოვანი ღვინომასალები ევროპული ტიპის სუფრის თეთრი ღვინოებისა და შამპანურის დასამზადებლად.

შუა ზონაში (400- 600 მ. ზღვის დონიდან) მიიღება როგორც ხარისხოვანი ევროპული და კახური ტიპის, ასევე შამპანურის ღვინომასალები.

ქვედა ზონაში (350-450 მ. ზღვის დონიდან) მიიღება ხარისხოვანი კახური და ევროპული ტიპის ღვინომასალები. ზოგიერთ უბანში აქ შეიძლება შამპანურის ღვინომასალების დამზადებაც. (გელაშვილი, 1961).

3) კურდღელაურის მიკრორაიონი - მდებარეობს მდინარე თურდოსა და კისისხევს შორის, იყალთოს რაიონის სამხრეთ-აღმოსავლეთით. აქ ვენახები, ძირითადად, გაშენებულია ცივგომბორის მთის კალთებზე (400-780 მ. ზღვის დონიდან).

ამ მიკრორაიონში მიიღება მაღალხარისხოვანი ღვინომასალები ევროპული ტიპის სუფრის თეთრი და წითელი ღვინოების დასამზადებლად. აქვე შეიძლება დამზადდეს კახური ტიპის მსუბუქი ღვინოებიც. კურდღელაურის მიკროზონა იყოფა ზედა, შუა და ქვედა ზონებად.

ზედა ზონაში (580-780 მ. ზღვის დონიდან) მიიღება ევროპული ტიპის ხარისხოვანი ღვინოები. ამ მხრივ განსაკუთრებით გამოირჩევა კურდღელაურის, შალაურის და ვარდისუბნის ღვინოები.

შუა ზონაში (540-580 მ. ზღვის დონიდან) მიიღება საკმაოდ მაღალი ღირსების ევროპული და კახური ტიპის სუფრის ღვინოები.

ქვედა ზონა (400-450 მ. ზღვის დონიდან) ძირითადად იძლევა მასობრივი მოხმარების სუფრის ღვინოებს.

4) წინანდლის მიკრორაიონი - მდებარეობს მდინარე კისისხევსა და წილიანახევს შორის. ამ მიკრორაიონში შემავალი სოფლებია: **წინანდალი, ქვემო ხოდაშენი, ბუშატი, ვანთა, აკურა, შრომა და კალაური**. წინანდლის მიკრორაიონიც სამ ზონად იყოფა.

ზედა ზონაში (500-630 მ. ზღვის დონიდან), რომელიც მდებარეობს ცივგომბორის მთების სამხრეთ-აღმოსავლეთ ფერდობებზე, ამზადებენ მაღალხარისხოვან ევროპული ტიპის სუფრის სამარკო ღვინოებს.

შუა ზონაში (500-530 მ. ზღვის დონიდან) ღებულობენ საკმაოდ მაღალხარისხოვან ევროპული და კახური ტიპის სუფრის ღვინოებს.

ქვედა ზონა კი განკუთვნილია, ძირითადად, მასობრივი მოხმარების ღვინოების დასამზადებლად. (გელაშვილი, 1961).

ქვემო მხარე მოიცავს 4 მიკრორაიონს:

1) **მუკუზნის მიკრორაიონში** – ვენახები მეტწილად გაშენებულია 400-650 მ. სიმაღლეზე ზღვის დონიდან. მიკრორაიონში მიიღება ხარისხოვანი კახური და ევროპული ტიპის ღვინოები. ამ მხრივ გამოირჩევა **დედოფლის ზვრის, ფაფრის მინდვრების, დამარჩინეს** და სხვა მიდამოები.

2) **გურჯაანის მიკრორაიონი** მდებარეობს 250-700 მ. ზღვის დონიდან და იძლევა საუკეთესო ღვინომასალებს კახური ტიპის თეთრი და წითელი ღვინოების დასაყენებლად.

ზედა ზონაში (450-700 მ. ზღვის დონიდან) ღებულობენ ევროპული ტიპის სუფრის თეთრ ღვინომასალებს.

შუა ზონა (350-450 მ. ზღვის დონიდან) ცნობილია ხარისხოვანი კახური ტიპის ღვინოების მომცემი უბნებით.

ქვედა ზონაში (250-350 მ. ზღვის დონიდან) ღებულობენ ხარისხოვან მასალებს კახური ტიპის სუფრის და სადესერტო ღვინოებისათვის.

3) **კარდანახის მიკრორაიონში** ვენახები გაშენებულია 350-750 მ. სიმაღლეზე ზღვის დონიდან. ეს მიკრორაიონი იწყება **სოფ. ბაკურციხიდან** და გრძელდება **სოფ. ვაქირამდე**. აქ ღებულობენ მეტად ძვირფას მასალას კახური ტიპის თეთრი და წითელი ღვინოების დასაყენებლად. ამ მხრივ მნიშვნელოვანია **წარაფის, ახოების, ძოღალებისა და გულისწარაფის** მიდამოები. ამავე მიკრორაიონში მზადდება მაღალხარისხოვანი ტკბილი და მაგარი ღვინოები – **ხიხვი, საამო** და **კარდანახი**, რომლებიც საკმაო კარგი რეპუტაციით სარგებლობენ მომხმარებელთა შორის. (გელაშვილი, 1961).

4) ანაგა-ტიბაანის მიკრორაიონი - მდებარეობს 300-500 მ. სიმაღლეზე ზღვის დონიდან. მას უკავია კახეთის სამხრეთ-აღმოსავლეთი ნაწილი. ამ მიკრორაიონში შედის სოფლები: საქობო, ვაქირი, მაშრაანი, ბოდბისხევი, წნორი, ტიბაანი, ძველი ანაგა, მირზაანი და გუმბათა.

გალმა მხარეში შედის ყვარლისა და ლაგოდეხის ადმინისტრაციული რაიონები და თელავის რაიონის ნაწილი. ვენახები, ძირითადად, გაშენებულია კავკასიონის ქედის კალთებზე და მის დავაკებულ ადგილებზე 300-600 მეტრზე ზღვის დონიდან.

2) გარე კახეთი. შიდა კახეთიდან გარე კახეთი გამოყოფილია ცივგომბორის მთით. აღმოსავლეთით მას აკრავს ცივ-გომბორის მთა, ჩრდილოეთით და ჩრდილო-დასავლეთით ქართლის მთები, დანარჩენი მიმართულებით კი ის გაშლილია.

გარე კახეთის ტერიტორია წარმოადგენს ბრტყელ მთაგორიან ადგილს. მისი უმეტესი ნაწილი იორის ხეობაშია მოქცეული. შიგა კახეთისაგან განსხვავებით კლიმატი აქ მეტი კონტინენტურობით ხასიათდება, აქ წლიური ნალექების რაოდენობა 640 მმ-ს უდრის, ჰაერის წლიური საშუალო დღე-ღამის ტემპერატურა უდრის 11,4 გრადუს ცელსიუსს, ზამთრის თვეებში შესამჩნევია დაბალი აბსოლუტური მინიმუმი (-17,1°-18,1°-მდე). (გელაშვილი, 1961).

გარე კახეთში ვენახები გაშენებულია, ძირითადად, მდ. ივრის ხეობის შუა წელში, და უმთავრესად მარჯვენა მხარეზე ვიწრო ზოლით სართიჭალიდან კაკაბეთამდე. მარცხენა მხრიდან კი იწყება სადგურ იორიდან და ცივ-გომბორის მთის კალთებამდე აღწევს.

მევენახეობის ზონის მარჯვენა მხარეზე ალუვიური ნიადაგებია 1,8%-დან 3,7%-მდე ჰუმუსის შემცველობით და 0,8%-დან 34,2%-მდე კალციუმის კარბონატებით, რომელსაც აკუთვნებენ მძიმე თიხნარ და თიხნარ ნიადაგებს. ამ ზონის ქვედა ნაწილში კი მუქ-წაბლა ნიადაგებია უფრო მეტი ჰუმუსით (2,75%-დან 4,7%-მდე) და ნაკლები კალციუმის კარბონატებით (7,8%-მდე). საგარეჯოს მიდამოებში გვხვდება ალუვიურ-კარბონატული ნიადაგები თიხის ქვედა შრეებით, ზოგან კი საკმაოდ ჩონჩხიანი; ისინი მსუბუქ თიხიან ან ქვიშიან ნიადაგებს წარმოადგენენ. ნემომპალა კარბონატული ნიადაგები გვხვდება

ცივგომბორის მთის სამხრეთ და სამხრეთ-დასავლეთ კალთებზე. მდინარის ნაპირებთან ახლოს ნიადაგების დაჭაობებასაც აქვს ადგილი.

მევენახეობა-მელვინეობის მხრივ გარე კახეთი მნიშვნელოვნად ჩამორჩება შიგა კახეთს, როგორც ვაზის ნარგაობით, ისე მიღებული ღვინის ღირსებით. აქ ვენახების დიდი ნაწილი ირწყვება, ზოგჯერ გადიდებული ნორმებით და არასასურველ დროში, რაც პროდუქციაზე უარყოფითად მოქმედებს.

ამრიგად, საერთოდ შეიძლება ითქვას, რომ გარე კახეთი იძლევა უმთავრესად მასობრივი მოხმარების კახური და ევროპული ტიპის სუფრის ღვინოებს, მაგრამ აქაც გამოირჩევა ზოგიერთი მიკრორაიონი, სადაც სათანადო აგროტექნიკური ღონისძიებების გატარებით შესაძლებელია მივიღოთ საკმაოდ მაღალხარისხოვანი ღვინოები, როგორცაა, მაგალითად: **მანავი, ჩაილური, კაკაბეთი, ხაშმი** და სხვ. მათ შორის განსაკუთრებით აღსანიშნავია **მანავი**, თავისი ისტორიულად ცნობილი **დედოფლის და ბერების ზვრებით**, სადაც ძლიერ ნაზი და არაჩვეულებრივად სასიამოვნო არომატის მქონე ევროპული ტიპის ღვინო დგება კახური მწვანედან. (გელაშვილი, 1961)

ამ უკანასკნელ ხანებში გარე კახეთში მოსახლეობამ ფართოდ მოჰკიდა ხელი ვენახების გაშენებას. აქ კიდევ უფრო მეტი პერსპექტივებია ვენახების ფართობის ზრდისათვის სამგორის სარწყავი ქსელის გაყვანასთან დაკავშირებით და განსაკუთრებით ამ რაიონში ბრწყინვალე მომავალია დასახული სუფრის ყურძნის წარმოებისათვის.

თავი 4: 2004 და 2014 წლების სასოფლო-სამეურნეო აღწერების სტატისტიკური ინფორმაცია კახეთის რეგიონში მევენახეობის შესახებ

2004 წლის სასოფლო-სამეურნეო აღწერა: 2004 წლის სასოფლო-სამეურნეო აღწერის მონაცემების მიხედვით, კახეთის რეგიონში ვენახების საერთო ფართობი შეადგენს 22 227 ჰა-ს. რაიონების მიხედვით ფართობები შემდეგნაირად ნაწილდება; (იხ. დანართი, რუკა N:2) ახმეტის რაიონში ვენახების ფართობი 1043 ჰექტარია, გურჯაანის რაიონში - 5991 ჰა, დედოფლისწყაროს რაიონში ვენახის ფართობი 1339 ჰექტარია, თელავის რაიონში - 3854 ჰა, ლაგოდეხის რაიონში ვენახის საერთო ფართობი 1108 ჰა-ა, საგარეჯოს რაიონში 2643 ჰა-ს შეადგენს, 2589 ჰექტარია სიღნაღის რაიონში, ყვარლის რაიონში კი ვენახების საერთო ფართობი 3660 ჰა-ს შეადგენს. (geostat.ge) (იხ. დანართი, დიაგრამა N:1)

რაც შეეხება ვენახის ფართობებზე ვაზის ძირთა რაოდენობის სტატისტიკურ მონაცემებს, 2004 წლის აღწერის მიხედვით შემდეგნაირად გამოიყურება: მთლიანად კახეთში არსებული ვენახების ფართობზე ვაზის ძირთა რაოდენობა შეადგენს 62 368 660 ძირ ვაზს. რაიონების მიხედვით კი მონაცემები ასე გამოიყურება: ახმეტის რაიონში ძირთა რაოდენობა შეადგენს 2 637 401-ს, გურჯაანის რაიონში 17 239 202 ვაზის ძირია, დედოფლისწყაროს რაიონში - 2 104 357, თელავის რაიონში არსებული ვენახების საერთო ფართობზე ძირთა რაოდენობა 10 772 034-ს შეადგენს, ლაგოდეხის რაიონში - 3 085 503-ს, საგარეჯოს რაიონში ვაზის ძირთა რაოდენობა 6 635 319-ს შეადგენს, სიღნაღის რაიონში არსებულ ფართობებზე 9 800 068 ვაზის ძირია დარგული, ხოლო ყვარლის რაიონში - 10 094 776 ვაზის ძირი. (იხ. დანართი, დიაგრამა N:2)

კახეთში ვაზის ჯიშებიდან ყველაზე მეტად გავრცელებულია რქაწითელი და საფერავი, 2004 წლის სასოფლო-სამეურნეო აღწერის მიხედვით, სტატისტიკური ინფორმაცია ამ

ვაზის ჯიშების რაოდენობის შესახებ კახეთის რეგიონში შემდეგნაირად გამოიყურება: რქაწითელის ვენახების საერთო ფართობი კახეთის რეგიონში 17 776 ჰექტარია, ამ ფართობზე რქაწითელის ვაზის რაოდენობა 50 352 218 ძირია. რაიონების მიხედვით რქაწითელის ვაზის რაოდენობა ასე გამოიყურება: ახმეტის რაიონში 872 ჰექტარზე 2 221 969 რქაწითელია დარგული, გურჯაანის რაიონში 4888 ჰექტარზე 13 706 931 რქაწითელის ჯიშის ვაზის ძირია დარგული, დედოფლისწყაროს რაიონში 1008 ჰა-ზე 1 676 737 რქაწითელია, თელავის რაიონში 2730 ჰექტარზე 7 745 238 რქაწითელის ძირია დარგული, ლაგოდეხში - 1065 ჰა-ზე 2 967 866 რქაწითელის ძირია, საგარეჯოს რაიონში 2 174 ჰა-ზე 5 469 221 რქაწითელია, სიღნაღის რაიონში ეს მაჩვენებელი 2408 ჰა-ზე 9 083 330-ია, ხოლო ყვარლის რაიონში 2631 ჰექტარზე 7 480 926 რქაწითელის ძირია დარგული.

რაც შეეხება საფერავის ჯიშის ვაზის ძირების რაოდენობას და ფართობებს, სტატისტიკური მონაცემები ასე გამოიყურება: მთლიანად კახეთის რეგიონში საფერავის ჯიშის ვენახების საერთო ფართობი 3322 ჰა-ია, სადაც დარგულია 8 897 264 ძირი საფერავი. რაიონების მიხედვით კი მონაცემები ასეა გადანაწილებული: ახმეტის რაიონში 63 ჰექტარზე 142 447 საფერავია დარგული, გურჯაანის რაიონში 836 ჰექტარზე 2 578 857 საფერავის ძირია დარგული, დედოფლისწყაროს რაიონში 317 ჰა-ზე 400 349 ძირი საფერავია, თელავის რაიონში 768 ჰა-ზე 2 227 647 ძირი საფერავია, ლაგოდეხის რაიონში კი 22 ჰა-ზე 63 392 ძირი საფერავი, საგარეჯოს რაიონში 297 ჰა-ზე 836 380 ძირი საფერავის ჯიშის ვაზია, სიღნაღის რაიონში 180 ჰა-ზე 714 978-ია, ყვარლის რაიონში კი 838 ჰა-ზე 1 933 214 საფერავის ჯიშის ვაზის ძირია დარგული.

გარდა საფერავისა და რქაწითლის ვაზის ჯიშებისა, რომლებიც კახეთის რეგიონში ყველაზე გავრცელებულია, არის ვაზის სხვა ჯიშებიც, მაგალითად, იმერეთის რეგიონში ყველაზე მეტად გავრცელებული ჯიშები - ციცქა და ცოლიკაური კახეთის რეგიონშიც გხვდება, თუმცა არა იმ მასშტაბებით, როგორც რქაწითელი ან საფერავი. კახეთის რეგიონში 3763 ძირი ციცქას ჯიშის ვაზია დარგული, 2004 წლის სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით, ცოლიკაურის ჯიშის კი - 6185 ძირი. ცოლიკაური, ძირითადად, გავრცელებულია ახმეტისა და გურჯაანის რაიონში, ხოლო

ციცქა, ძირითადად, გვხვდება დედოფლისწყაროს რაიონში, გარდა ამისა, ეს ჯიში ასევე ყვარლისა და ლაგოდეხის რაიონებშიც (გარდა მცირე რაოდენობით კახეთის რეგიონის სხვა რაიონებისა) გვხვდება. კახეთში ასევე გვხვდება ალადასტურის ჯიშის ვაზი, სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით, რეგიონში 3470 ძირი ალადასტურია. რეგიონში ასევე 8110 ავასირხვის ჯიშის ვაზია გავრცელებული. თავკვერის ჯიშის ვაზი კახეთის რეგიონში, 2004 წლის მონაცემებით, 6750 ძირია დარგული. ერთ-ერთი გავრცელებული ჯიში კახეთში არის კახური მწვანე. კახური მწვანის 483 909 ძირია დარგული, ასევე გავრცელებულია კაბერნეს ჯიში, რომელიც რეგიონში 332 757 ძირს შეადგენს. კაბერნეს ჯიშის ვაზი თითქმის ყველა რაიონში არის გავრცელებული, თუმცა ყველაზე მეტი რაოდენობით გვხვდება თელავის რაიონში (296 393), კახური მწვანე კი ყველაზე მეტი რაოდენობით ახმეტის (178 180) და საგარეჯოს (241 606) რაიონებში გვხვდება. უსახელაურის ჯიშის ვაზი რეგიონში 178 679 ძირს შეადგენს. კახეთის რეგიონში ასევე ერთ-ერთი გავრცელებული ჯიშია იზაბელა (იგივე ადესა), რომელიც არსებობს როგორც შავი, ასევე თეთრი, შავი „ადესა“ რეგიონში 204 187 ძირი გვხვდება, თეთრი „ადესა“ კი - 35 046 ძირი.

2014 წლის სასოფლო-სამეურნეო აღწერა: 2014 წლის სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით, კახეთის რეგიონში ვენახების საერთო ფართობი შეადგენს 23 877 ჰექტარს, რაიონების მიხედვით ვენახების ფართობები შემდეგნაირად ნაწილდება: ახმეტის რაიონში ვენახების საერთო ფართობი 1061 ჰა-ს შეადგენს, გურჯაანის რაიონში - 5839 ჰა-ს, დედოფლისწყაროს რაიონში ეს მაჩვენებელი 1338 ჰა-ია, თელავის რაიონში ვენახების საერთო ფართობი 4644 ჰა-ს შეადგენს, ლაგოდეხის რაიონში ფართობი 1307 ჰა-ია, საგარეჯოს რაიონში - 3025 ჰა, სიღნაღის რაიონში - 2101 ჰა, ხოლო ყვარლის რაიონში ვენახების საერთო ფართობი 4502 ჰა-ს შეადგენს, ასევე 2014 წლის სასოფლო-სამეურნეო აღწერის მონაცემებში 2004 წლის მონაცემებთან შედარებით შეტანილია ასევე ქალაქ თელავის, კახეთის რეგიონის ადმინისტრაციული ცენტრის, ვენახების საერთო ფართობი, რომელიც შეადგენს 59 ჰა-ს. (geostat.ge) (იხ. დანართი, დიაგრამა N:1)

რაც შეეხება ვენახების ფართობებზე ვაზის ძირთა რაოდენობას, 2014 წლის სასოფლო-სამეურნეო აღწერის სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით, ეს მაჩვენებლები ასე

გამოიყურება: მთლიანად კახეთის რეგიონში 67 005 000 ძირი ვაზია დარგული, რაიონების მიხედვით კი მონაცემები შემდეგნაირად ნაწილდება: ახმეტის რაიონში ეს მაჩვენებელი 2 947 000 ძირს შეადგენს, გურჯაანის რაიონში - 17 486 000-ს, დედოფლისწყაროში - 2 562 000 ვაზი, თელავის რაიონში ვაზის ძირთა საერთო რაოდენობა 13 015 000 ძირს შეადგენს, ლაგოდეხის რაიონში ეს მაჩვენებელი 4 050 000 ძირია, საგარეჯოს რაიონში - 7 909 000, სიღნაღის რაიონში - 5 706 000, ყვარლის რაიონში კი ვაზის ძირთა საერთო რაოდენობა 13 256 000-ს შეადგენს, რაც შეეხება ქალაქ თელავს, აქ ეს მაჩვენებელი 75 000 ძირს შეადგენს. (იხ. დანართი, დიაგრამა N:2)

კახეთის რეგიონში ყველაზე გავრცელებული ყურძნის ჯიშები რქაწითელი და საფერავია, 2014 წლის სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით, რეგიონში სულ 47 781 000 ძირი რქაწითელია და 14 840 000 ძირი საფერავი. რაიონების მიხედვით მონაცემები ასე გამოიყურება: ახმეტის რაიონში 2 046 000 ძირი რქაწითელია, ხოლო 592 000 საფერავი, გურჯაანის რაიონში - 13 550 000 რქაწითელია და 2 992 000 საფერავი, დედოფლისწყაროს რაიონში 1 737 000 ძირი რქაწითელია და 762 000 საფერავი, თელავის რაიონში 7 395 000 რქაწითელი და 4 617 000 საფერავია, ლაგოდეხის რაიონში 3 886 000 რქაწითელის ჯიშის ვაზია და 135 000 საფერავის ჯიშის ვაზი, საგარეჯოს რაიონში 5 820 000 რქაწითელია, ხოლო 1 429 000 საფერავი, სიღნაღის რაიონში 5 065 000 რქაწითელია დარგული და 459 000 საფერავი, ყვარლის რაიონში კი 8 223 000 რქაწითელია და 3 842 000 საფერავი, რაც შეეხება ქალაქ თელავს, აქ 50 000 რქაწითელია და 12 000 საფერავი. როგორც სტატისტიკური ინფორმაციიდან ჩანს, კახეთის რეგიონში საფერავზე მეტად გავრცელებულია რქაწითელის ჯიშის ვაზი, ასევე აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ 2004 წლის მონაცემებთან შედარებით 2014 წლის სასოფლო-სამეურნეო აღწერის მონაცემებში გაზრდილია როგორც ვენახების ფართობები რეგიონში, ასევე ვაზის ძირთა რაოდენობაც, რაც, რასაკვირველია, კარგია მევენახეობისა და მეღვინეობის განვითარებისათვის. (geostat.ge)

4.1: 2004 და 2014 წლების სასოფლო სამეურნეო აღწერის სტატისტიკური მონაცემების შედარება.

2014 წლის სასოფლო-სამეურნეო აღწერისა და 2004 წლის აღწერის მონაცემების შედარებით ჩანს, რომ 10-წლიან ინტერვალში კახეთის რეგიონში ვენახების საერთო ფართობი 1650 ჰექტარითაა მომატებული, რაც მნიშვნელოვანია რეგიონის მეღვინეობის განვითარებისათვის, ვენახების ფართობის ზრდა და არა შემცირება იმის მაჩვენებელია, რომ რეგიონში მევენახეობა-მეღვინეობა სოფლის მეურნეობის ერთ-ერთი პრიორიტეტული დარგია. კახეთში მეღვინეობა ყოველთვის მნიშვნელოვან დარგად ითვლებოდა და მთლიანად ქვეყნის მეღვინეობის განვითარებაში დიდი როლი ეკავა და დღესაც უკავია, ამიტომ სოფლის მეურნეობის აღწერებზე დაყრდნობით შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ კახეთის რეგიონი კვლავაც მოწინავე პოზიციას იკავებს ამ დარგის მიხედვით. (geostat.ge) (იხ. დანართი, რუკა N:3)

აღწერების სტატისტიკურ მონაცემებში ასევე თვალნათლივ ჩანს, თუ როგორ არის გაზრდილი დარგული ვაზის რაოდენობაც. 2004 წლის აღწერის მიხედვით, კახეთის რეგიონში სულ დარგული იყო 62 368 660 ძირი ვაზი, 2014 წელს კი ეს მონაცემი 67 005 000 ძირს უდრის, ანუ 2014 წელს 2004 წელთან შედარებით დარგული ვაზის რაოდენობა 4 636 340 ძირითაა გაზრდილი. რაიონების მიხედვით 2014 წელს 2004 წელთან შედარებით ვენახების საერთო ფართობები, ძირითადად, მომატებულია, თუმცა ზოგიერთ რაიონში, მაგალითად, დედოფლისწყაროსა და გურჯაანში 2014 წელს 2004 წელთან შედარებით შემცირებულია ვენახების საერთო ფართობი.

რაც შეეხება კახეთის რეგიონში ყველაზე მეტად გავრცელებული ყურძნის ჯიშების - რქაწითელისა და საფერავის მონაცემების შედარებას, აღწერებიდან ჩანს, რომ 2004 წელს რქაწითელის რაოდენობა სულ 50 352 218 ძირს შეადგენდა, ხოლო 2014 წელს - 47 781 000 ძირს, ანუ შემცირდა 2 571 218 ძირით, სამაგიეროდ, გაზრდილია საფერავის ჯიშის ვაზის რაოდენობა, 2004 წელს 8 897 264 ძირი იყო, ხოლო 2014 წელს 14 840 000 ძირი, მოიმატა 5 942 736 ძირით. ჩემი აზრით, ეს შედეგი საფერავზე მოთხოვნის ზრდამ გამოიწვია. მოთხოვნა გაიზარდა და რეგიონშიც უფრო მეტად დაიწყო საფერავის მოშენება, ვიდრე ეს 2004 წლამდე ხდებოდა.

თავი 5: სტატისტიკური მონაცემები ყურძნის მოსავლის შესახებ. (რთველი 2016)

2016 წლის რთვლის სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით, რომელიც ღვინის ეროვნული სააგენტოს ვებმისამართზეა განთავსებული, საქართველოში მთლიანად დაიკრიფა 117 777 ტონა ყურძენი. ვებმისამართზე ასევე განთავსებულია საქართველოში ყველაზე გავრცელებული ყურძნის ზოგიერთი ჯიშის დაკრეფილი რაოდენობა, მაგალითად, რქაწითელი 2016 წელს დაიკრიფა 65 088 ტონა, მისმა ღირებულებამ 51,498,487 ლარი შეადგინა, საფერავი - 42545 ტონა - 38 222 199 ლარი, კახური მწვანე - 3159 ტონა - 2 586 808 ლარი, ალექსანდრიულ- მუჯურეთული ვაზის ჯიშის ყურძენი დაიკრიფა 503 ტონა, რომლის ღირებულებამაც შეადგინა 2 491 895 ლარი, რაც შეეხება სხვა ჯიშებს, სტატისტიკური მონაცემებით, 6484 ტონა დაიკრიფა, რომლის ღირებულებამაც 5 697 957 ლარი შეადგინა. (<http://georgianwine.gov.ge>, თ. გ.)

რაც შეეხება მხოლოდ კახეთის რეგიონში 2016 წლის რთვლის მოსავლის რაოდენობას რაიონების მიხედვით, სტატისტიკური მონაცემები შემდეგნაირად გამოიყურება: ახმეტის რაიონში სულ 5274 ტონა ყურძენი დაიკრიფა, რომლის ღირებულებამაც შეადგინა 4 766 404 ლარი. რაიონში დაიკრიფა 2583 ტონა რქაწითელი, 1862 ტონა საფერავი, 467 ტონა კახური მწვანე და 515 ტონა სხვა ჯიშის ყურძენი.

გურჯაანის რაიონში 2016 წლის რთველში ყურძნის საერთო რაოდენობამ შეადგინა 36090 ტონა, რომლის ღირებულებამ შეადგინა 31 351 069 ლარი. რაიონში დაიკრიფა 22927 ტონა რქაწითელი, 11809 ტონა საფერავი, 304 ტონა კახური მწვანე და სხვა ჯიშის 1204 ტონა ყურძენი.

დედოფლისწყაროს რაიონში ჯამში დაიკრიფა 1979 ტონა ყურძენი, რომლის ღირებულება შეადგენდა 1 770 406 ლარს, რაიონში რქაწითელის რაოდენობამ 1145 ტონა შეადგინა, 792 ტონა დაიკრიფა საფერავი, სხვა ჯიშის ყურძნის რაოდენობამ კი 196 ტონას მიაღწია.

თელავის რაიონში დაიკრიფა სულ 30078 ტონა ყურძენი, რომლის ღირებულებამ შეადგინა 25 546 259 ლარი, რაიონში დაიკრიფა 14666 ტონა რქაწითელი, 12028 ტონა საფერავი, 1094 ტონა კახური მწვანე და სხვა ჯიშის 2315 ტონა ყურძენი.

ლაგოდეხის რაიონში სულ მოიკრიფა 2849 ტონა ყურძენი, მისი საერთო ღირებულება შეადგენდა 2 325 146 ლარს, ლაგოდეხის რაიონში რქაწითელის რაოდენობამ შეადგინა 2538 ტონა, საფერავი - 273 ტონა, სხვა ჯიშის ყურძენმა კი 191 ტონა.

საგარეჯოს რაიონში 2016 წელს მოიკრიფა სულ 9867 ტონა ყურძენი, რომლის საერთო ღირებულება შეადგენდა 9605 016 ლარს, რაიონში დაკრეფილი რქაწითელის რაოდენობამ შეადგინა 4387 ტონა, საფერავმა - 4324 ტონა, კახურმა მწვანემ - 906 ტონა, ხოლო სხვა ჯიშების ყურძენმა - 403 ტონა. (<http://georgianwine.gov.ge>, თ. გ.)

სიღნაღის რაიონში დაიკრიფა 7138 ტონა ყურძენი (6 044 009 ლარი). რაიონში დაიკრიფა 5417 ტონა რქაწითელი, 1684 ტონა საფერავი, 29 ტონა კახური მწვანე და 161 ტონა სხვა ჯიშის ყურძენი.

ყვარლის რაიონში 2016 წლის რთველში სულ დაიკრიფა 22 320 ტონა ყურძენი, რომლის საერთო ღირებულებამაც შედგინა 18 685 966 ლარი, რაიონში 11 415 ტონა რქაწითელი დაიკრიფა, 9777 ტონა საფერავი, 361 ტონა კახური მწვანე და 897 ტონა სხვა ჯიშის ყურძენი. (<http://georgianwine.gov.ge>, თ. გ.)

თავი 6: კახეთის რეგიონში არსებული ყურძნის გადამამუშავებელი კომპანიები და ქართული ღვინის ფასი

კახეთის რეგიონში ღვინის კომპანიები, რომლებიც ყურძნის ჩაბარებაზე და გადამამუშავებზე არიან ორიენტირებულნი, რაიონების მიხედვით ასე ნაწილდება:

ახმეტის რაიონი: 1. ღვინის კომპანია შპს „ზადაგონი“, (www.nplg.gov.ge, თ. გ.) უახლესი მანქანა-დანადგარებით აღჭურვილი ქართულ-იტალიური მარანი, საშუალო წარმადობითა და საკუთარი ვენახებით. კომპანია "ზადაგონი" დაარსდა 2006 წელს. ქარხანა მდებარეობს მევენახეობის ძირითად რეგიონში, კერძოდ, კახეთში, სოფელ ზემო ხოდაშენში. წლებია უკვე კომპანია წარმატებით ოპერირებს როგორც ქართულ, ისე უცხოურ ბაზრებზე. თანამშრომლობს მსოფლიოში ყველაზე მოწინავე მეღვინეებთან და ლაბორატორიებთან.

დღეს ეს არის ერთ-ერთი ყველაზე დიდი საწარმო არა მხოლოდ საქართველოში, არამედ მთლიანად კავკასიის რეგიონში. "ზადაგონი" დაჯილდოებულია საპატიო დიპლომებითა და მედლებით სხვადასხვა ეროვნულ და საერთაშორისო ფესტივალებზე.

2. ალავერდის მონასტრის მარანი, შპს „ზადაგონის“ დაფინანსებით აღორძინებული მონასტრის მარანი. "ბერების ღვინო since 1011-დან" ალავერდის მონასტრის მარნის ათასწლოვანი ბრენდია, რომელსაც მონასტრის ძმობა XI საუკუნის მარანში, კახური ენდემური ვაზის ჯიშებისაგან თიხის უნიკალურ ჭურჭელში- ქვევრში აყენებს. ალავერდის სამეფო მონასტერი ქვევრ-მარნით ოდითგანაა ცნობილი.

ალავერდის მონასტრის ისტორია VI საუკუნიდან იწყება. მონასტერი კახეთში, კავკასიონის ბუმბერაზი მთების ძირში, მდინარე ალაზნის დასავლეთით, ნაყოფიერ ველზე მდებარეობს, რომელიც კახეთ-ჰერეთის მეფეთა სალოცავი, წმინდანთა და მონაზონთა სამოღვაწეო და საცხოვრებელი ადგილია.

2006 წელს დაიწყო ამ უძველესი მარნის არქეოლოგიური შესწავლა, რომელმაც 60 ტონა ღვინის ტევადობის ორმოცდაათამდე ქვევრი გამოავლინა. აქ აღმოჩენილი ქვევრები ნატიფი მოყვანილობით და მიწაში ჩაფვლის განსაკუთრებული წესით გამოირჩევა.

XI საუკუნის მარნის აღდგენითი სამუშაოები კომპანია “ზადაგონის” ფინანსური მხარდაჭერით განხორციელდა. განახლებული მარანი 2006 წლიდან ამოქმედდა. ღვინის კულტურის ეს უძველესი კერა ტრადიციული კახური ტექნოლოგიით დაყენებული ქვევრის ღვინის “ოქროს საბადოდ” იქცა, რომელიც XXI საუკუნეში ახალი სიცოცხლით გაბრწყინდა.

ქვევრში ღვინის დამზადება უძველესი ქართული ტრადიციას. იგი საუკუნეების განმავლობაში თაობიდან თაობას გადაეცემოდა. ისტორიული ტრადიციისა და ტექნოლოგიის დაცვით, ალავერდის მონასტრის მარანში აღდგა და აღორძინდა ქვევრში კახური ტიპის ღვინის წარმოება. მასში ამ ადგილისათვის დამახასიათებელი კლიმატის, ჰაერისა და მიწის სურნელია მოქცეული. რაც ღვინის განსაკუთრებულ არომატს, გემოს ხავერდოვნებას, მაღალ ანტიოქსიდანტურ და სხვა სამკურნალო თვისებებს განაპირობებს.

3. შპს „ფალავანი“ ხარისხიანი თეთრი ყურძნის ზონაში მდებარე, მოძველებული, მაგრამ მუშა მდგომარეობაში მყოფი დანადგარებით.

4. სს „ახმეტის ღვინის სახლი“ (ახმეტის ქარხანა), დიდი ზომის, მაგრამ მოძველებული ქარხანა.

გურჯაანის რაიონი:

გურჯაანის რაიონი გამოირჩევა დიდი ზომის ღვინის საწარმოებით, რომლებშიც ძირითადად მოძველებული დანადგარებია.

1. გურჯაანის ღვინის ქარხანა;
2. შპს მუკუზანის ღვინის ქარხანა;
3. შპს ზეგანის ღვინის ქარხანა;
4. შპს ვაჩნაძიანის ღვინის მარანი;
5. შპს ალავერდი;

6. კარდენახის ღვინის ქარხანა;

7. შპს „გუნა“.

დედოფლისწყაროს რაიონი:

1. შპს „მშვიდობა“;

2. „თუშიშვილის ღვინის სორტები“;

3. „გონაშვილის მარანი“.

თელავის რაიონი:

თელავის რაიონში, ძირითადად, კონცენტრირებულია ღვინის ცნობილი კომპანიების მარნები, გლეხის მარნიდან დაწყებული საშუალო და უდიდესი მწარმოებელი კომპანიებით დამთავრებული.

1. შპს ქართული ღვინისა და ალკოჰოლური სასმელების კომპანია (GWC), ერთ-ერთი პირველი და ხარისხიანი ქართული ღვინის მწარმოებელი კომპანიაა. წარმოადგენს ჯგუფ „Pernod Ricard Europe“-ის ფილიალს საქართველოში;

2. შპს „თელავის ღვინის მარანი“;

3. ს/ს „თელიანი ველი“. სააქციო საზოგადოება “თელიანი ველი” დაარსდა 1997 წელს “თელიანის სამარკო ღვინოების მარნის” ბაზაზე, რომელიც ჯერ კიდევ XIX საუკუნეში აშენდა წინანდალში თელიანის ვენახების მახლობლად. განსაკუთრებული ნიადაგისა და მიკროკლიმატის გამო წინანდალი მუდამ ქართული მეღვინეობის ცენტრს წარმოადგენდა. „თელიანი ველი“ ღვინის წარმოების ქართულ ტრადიციებს მისდევს და ამავდროულად იყენებს თანამედროვე ტექნოლოგიებს, მოტივირებული ახალგაზრდა პროფესიონალების ცოდნას. 2004 წლის მაისში „თელიანი ველმა“ დაამყარა სტრატეგიული ურთიერთობა ევროპის განვითარებისა და რეკონსტრუქციის ბანკთან. ამ უკანასკნელმა შეიძინა “თელიანი ველის” აქციები. ამ ინვესტიციამ კომპანიას

საშუალება მისცა, აეშენებინა ახალი ღვინის საწარმო, საქართველოს საუკეთესო მიკროზონებში გაეშენებინა ახალი ვენახები, გაეუმჯობესებინა მარკეტინგული ინიციატივები და გაეზარდა უმაღლესი ხარისხის ღვინის გაყიდვები ადგილობრივ და საექსპორტო ბაზრებზე, ნაწილობრივ განეახლებინა არსებული საწარმოო დანადგარები და გაეზარდა წარმადობა. კომპანიამ საკმაოდ მცირე დროში შეცვალა მოძველებული საწარმოო ხაზი დასავლური ანალოგიით და დაამონტაჟა თანამედროვე იტალიური ყურძნის გადამამუშავებელი დანადგარი. (www.nplg.gov.ge, თ. გ.)

2005 წლის მაისში „თელიანი ველმა“ გახსნა სომელიეების პირველი სკოლა საქართველოში.

4. შპს „ნაფარეული“;

5. შპს „წინანდლის ღვინის ქარხანა“;

ლაგოდეხის რაიონი:

1. „ბაისუბნის ღვინის ქარხანა“.

საგარეჯოს რაიონი:

1. ხაშმის ქარხანა.

3. შპს „მანავის ღვინის მარანი“;

4. ს/ს „მანავი“;

5. ს/ს „ბადიაური“;

6. შპს „კახური ტრადიციული მეღვინეობა“. (www.nplg.gov.ge, თ. გ.)

ყვარლის რაიონი:

1. ს/ს „კორპორაცია ქინძმარაული“; 2. შპს „ქინძმარაულის მარანი“; 3. შპს „საქართველოს მარანი“; 4. შპს „პეტერ მერტეს საქართველო“

სიღნაღის რაიონი:

1. შპს „ანგა“; 2. შპს „ტიბაანი“; 3. ს/ს „ხირსის ქარხანა“.

ასევე მინდოდა მეჩვენებინა ის სტატისტიკური ინფორმაცია, რომელიც შეეხება ღვინის ქარხნების მიერ ყურძნის გადამუშავებას, რამდენი ადამიანია დასაქმებული ამ სფეროში, თუმცა მონაცემების სიმწირის გამო აღნიშნული ინფორმაცია ვერ მოვიპოვე.

რაც შეეხება უკვე წარმოებულ ღვინის ფასებს, ძალიან განსხვავებულია ფასები ადგილობრივსა და საზღვარგარეთის ბაზრებზე, ოჯახური წარმოების 10-წლიანი დაძველების 1 ლიტრი საფერავის ფასი კახეთში 10 ლარია, ქარხნის მიერ ჩამოსხმული ღვინო კი 17 ლარი ღირს, საზღვარგარეთ ესპორტირებული ღვინის ფასი კი 14-დან 24 \$-მდე მერყეობს, ასეთი გასხვავება განპირობებულია იმით, რომ საქართველოში ოჯახში წარმოებული ღვინის ფასის წარმოქმნა განპირობებულია შემდეგი ფაქტორებით: მუშახელის ფასი, მიწის გადასახადი, შხამ-ქიმიკატების ფასი, რომელიც ვაზის შესაწამლადაა საჭირო. ამ გარემოებების გათვალისწინებით ოჯახში ღვინის ფასი შედარებით დაბალია და განპირობებულია მოთხოვნა-მიწოდების მიერ. ფასების რეგულაცია ხდება მყიდველისა და გამყიდველის შეთანხმების საფუძველზე.

რაც შეეხება საქართველოს ბაზარზე ქარხნის მიერ ჩამოსხმული ღვინის ფასს, აქ სხვა ფაქტორები მოქმედებს. როგორცაა ჩასაბარებელი ყურძნის ფასი, დაქირავებული მუშახელის ხელფასი, ქარხნის მოგების გადასახადი, ქარხნის საექსპლოატაციო ხარჯები, პროდუქციის რეკლამირებისა და ტრანსპორტირების ხარჯები და ბოლოს მაღაზიის მოგებისთვის დამატებული ღირებულება. ყველა ეს ფაქტორი საბოლოოდ მოქმედებს იმაზე, რომ საოჯახო წარმოების ღვინოსთან შედარებით ფასი თითქმის ორჯერ მეტია.

საზღვარგარეთ გატანილი ღვინის ფასი ბევრად მეტია ადგილობრივ ბაზრის ფასთან შედარებით, ეს განპირობებულია როგორც წარმოების პროცესში გაწეულ დანახარჯებზე, ასევე ამას დამატებულ ტრანსპორტირების ხარჯებზე საქართველოდან უცხოეთში, საქართველოდან ევროპაში ტრანსპორტირება უფრო ძვირია, ვიდრე ჩინეთიდან ან სამხრეთ აფრიკიდან. ერთი კონტეინერის ტრანსპორტირება საქართველოდან 3-4-ჯერ უფრო მეტი ღირს, ვიდრე ჩინეთიდან, იმიტომ რომ საქართველოდან მიწოდება ნაკლებია და თან შიდა გადაზიდვა ძალიან ძვირია: კახეთიდან ფოთამდე ტრანსპორტირება უფრო ძვირია, ვიდრე მთლიანი კონტეინერის გადაზიდვა სამხრეთ აფრიკიდან ჰოლანდიამდე. (ფაცურია, 2014) ასევე გასათვალისწინებელია ისიც, რომ საქართველოში არსებობს მონოპოლია გადამზიდ კომპანიებზე, შესაბამისად გადაზიდვის ფასი მაღალი იქნება. ასევე ქართული ღვინის მაღალ ფასს განაპირობებს ისიც, რომ საქართველოში ღვინის პროდუქციის მასობრივი წარმოება არ ხდება, მაგალითად, ჩილეში ღვინის მასობრივი წარმოების გამო ღვინის ფასი 4-5 დოლარამდე მერყეობს (www.edeka24.de, თ. გ.) ევროპულ ბაზარზე. რაც განპირობებულია იმით, რომ ღვინს წარმოება არის მასობრივი, საწარმოო ხარჯები არის დაბალი, პროდუქციის ტრანსპორტირებაც დაბალია, რაც, რა თქმა უნდა, საბოლოოდ განაპირობებს პროდუქციის დაბალ ფასს ბაზარზე.

2016 წელს ჩილედან ჩინეთის ბაზარზე ექსპორტით 195 მილიონი აშშ დოლარის ღირებულების ღვინო გავიდა, ამერიკის შეერთებული შტატების ბაზარზე კი - 183 მილიონის ღირებულები პროდუქცია, ხოლო დიდი ბრიტანეთის ბაზარზე ჩილედან 148 მილიონის ღირებულების ღვინის პროდუქცია გაუშვეს ექსპორტზე. (decanterchina, თ. გ.) ჩილეს მთლიანი ღვინის ექსპორტი დღეს შეადგენს 1,256 მილიარდ აშშ დოლარს. (Chilean Wine History, თ. გ.) რა თქმა უნდა, ჩილეს და საქართველოს ღვინის წარმოების მასშტაბები საკმაოდ განსხვავებულია, თუმცა, თუკი საქართველოშიც მოხდება ღვინის მწარმოებელი ქარხნების მოდერნიზაცია და თანამედროვე ტექნოლოგიების ათვისება, ამასთან კიდევ უფრო მეტად განვითარდება მევენახეობა, საქართველოს შეუძლია გახდეს კიდევ უფრო ძლიერი და წარმატებული მეღვინეობის კუთხით.

თავი 7: ქართული ღვინის ექსპორტი

2015 წელი

ღვინის ეროვნული სააგენტოს მონაცემებით, 2015 წლის განმავლობაში, საქართველოდან მსოფლიოს 46 ქვეყანაში ექსპორტირებულია 36 071 399 ბოთლი (0,75 ლ) ღვინო, რაც თანხობრივად 98 102 614 აშშ დოლარს შეადგენს. წლის დასაწყისში დაფიქსირებული ექსპორტის მკვეთრი მატება შენარჩუნდა წლის ბოლომდე ერთ-ერთ სტრატეგიულ ბაზარზე - ჩინეთში, სადაც ქართული ღვინის ექსპორტის ზრდამ 122%-ს მიაღწია. ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკაში სულ 12 თვეში ექსპორტირებულია 2 672 154 ბოთლი. ჩინეთმა ქართული ღვინის ექსპორტიორი ქვეყნების ხუთეულში მეოთხე ადგილი დაიმკვიდრა რუსეთის, ყაზახეთისა და უკრაინის შემდეგ. ექსპორტის ზრდა ფიქსირდება ევროკავშირის მთელ რიგ ქვეყნებში: პოლონეთი 3% (1 600 302 ბოთლი), რომელიც ქართული ღვინის სტაბილურ, მზარდ ბაზარს წარმოადგენს. ასევე, ლიტვა - 4% (658 666), ესტონეთი - 54% (506 124), ნიდერლანდები - 58% (51 432), საფრანგეთი - 190% (37 956), დანია - 100% (34 840) და სხვა. ასევე აღსანიშნავია ექსპორტის ზრდა ისეთ სტრატეგიულ ბაზრებზე, როგორცაა აშშ - 31% (248 075), კანადა - 48% (157 836), იაპონია - 5% (138 290), ექსპორტი აგრეთვე გაიზრდა ყირგიზეთში - 79% (185 514), ისრაელში - 48% (35 820), კორეაში - 37% (24 054) და სხვა. ექსპორტიორი ქვეყნების პირველი ხუთეული ასე გამოიყურება: რუსეთი - 18 308 177, ყაზახეთი - 5 195 949, უკრაინა - 3 412 453, ჩინეთი - 2 672 154 და პოლონეთი - 1 600 302 ბოთლი. (იხ. დანართი დიაგრამა N:4) მთელ რიგ ქვეყნებში ექსპორტის ზრდის მიუხედავად, რეგიონში არსებული ცნობილი პოლიტიკურ-ეკონომიკური მოვლენების გამო, 2 უმსხვილეს ექსპორტიორ ქვეყანაში - რუსეთსა (-51%) და უკრაინაში (-56%) ექსპორტის მკვეთრი კლება აისახა წლიური ექსპორტის ჯამურ მაჩვენებელზე, რომელიც 2014 წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით 39%-ითაა შემცირებული. აღსანიშნავია, რომ ექსპორტის საერთო მაჩვენებელი შემცირებულია მხოლოდ 2014 და 2013 წლებთან შედარებით, როდესაც რამდენიმეწლიანი ემბარგოს შემდეგ გაიხსნა რუსეთის ბაზარი და ამ ქვეყანაში ექსპორტმა პიკს მიაღწია. მაგალითისთვის, 2012 წელს ექსპორტირებული იყო მხოლოდ 23,3 მლნ ბოთლი ღვინო, 2011 - 19,0 მლნ ბოთლი, 2010

- 14,8 მლნ ბოთლი, 2009 - 10,9 მლნ ბოთლი. ამასთან ერთად, 2015 წელს საქართველოდან 21 ქვეყანაში ექსპორტირებულია 7 266 755 ბოთლი (0,5 ლ) ბრენდი, რაც თანხაში 18,6 მლნ აშშ დოლარს აღწევს. საქართველოდან მსოფლიოს 7 ქვეყანაში ექსპორტირებულია 8,9 მლნ ლიტრი საბრენდე სპირტი, რაც თანხაში 26,5 მლნ აშშ დოლარია. გასულ წელს მსოფლიოს 21 ქვეყანაში ექსპორტირებულია ასევე 118 890 ბოთლი (0,5 ლ) ჭაჭა. ეს კი თანხაში 466,3 ათასი აშშ დოლარია. მთლიანობაში ღვინის, ბრენდის, ჭაჭის, ღვინომასალის, ჩამოსასხმელი ბრენდისა და საბრენდე სპირტის ექსპორტის შედეგად მიღებულმა შემოსავლებმა 2015 წელს 146,5 მლნ აშშ დოლარს მიაღწია.(იხ. დანართი დიაგრამა N:3) (ღვინის ეროვნული სააგენტო, 2015)

2016 წელი

2016 წლის მონაცემებით, საქართველოდან მსოფლიოს 53 ქვეყანაში ექსპორტირებულია 50 მლნ-მდე ბოთლი (0,75 ლ) ღვინო, რაც 38%-ით აღემატება 2015 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელს. საანგარიშო პერიოდში ექსპორტირებულია 113.8 მლნ აშშ დოლარის ღირებულების ღვინო, რაც 16%-ით მეტია 2015 წლის მაჩვენებელზე. ექსპორტის მატება აღსანიშნავია ევროკავშირის, ჩინეთის, აშშ-ს და სხვა ტრადიციული ბაზრების მიმართულებით: ჩინეთში ღვინის ექსპორტის ზრდამ 2015 წელთან შედარებით შეადგინა- 98% (5 299 149 ბოთლი), უკრაინა - 70% (5 811 050), რუსეთი - 49% (27 222 076), პოლონეთი - 46% (2 329 820), კანადა - 34% (210 936), ბელარუსი - 30% (1 174 362), დიდი ბრიტანეთი - 28% (97 226), ესტონეთი - 25% (631 632), ყირგიზეთი - 24% (230 776), აშშ - 19% (294 382), ლატვია - 19% (1 258 632), იაპონია - 15% (159 654), გერმანია - 6% (292 454), ჩეხეთი - 353% (119 648) და სხვა. ექსპორტიორი ქვეყნების პირველი ხუთეული ასე გამოიყურება: რუსეთი (27 222 076 ბოთლი), უკრაინა (5 811 050), ჩინეთი (5 299 149), ყაზახეთი (3 393 435) და პოლონეთი (2 329 820). (იხ. დანართი, დიაგრამა N:5) ამასთან, 2016 წელს მსოფლიოს 17 ქვეყანაში ექსპორტირებულია 10 367 886 ბოთლი (0,5 ლ) ბრენდი, რაც 43%-ით აღემატება 2015 წლის მაჩვენებელს. სულ ექსპორტირებულია 23,12 მლნ აშშ დოლარის ღირებულების ბრენდი - ზრდამ 2015 წლის ანალოგიურ

პერიოდთან შედარებით 24% შეადგინა. ექსპორტირებულ ადგილწარმოშობის დასახელების ღვინოებს შორის პირველ ადგილს იკავებს „ქინძმარაული“ – 7 417 333 ბოთლი, შემდეგ ხუთეულში მოდის „მუკუზანი“ – 2 568 547, „წინანდალი“ – 2 023 915, „ახაშენი“ – 923 780 და „ხვანჭკარა“ – 413 823 ბოთლი. მთლიანობაში, ღვინის, ბრენდის, ჭაჭის, ღვინომასალის, ჩამოსასხმელი ბრენდისა და საბრენდე სპირტის ექსპორტის შედეგად მიღებულმა შემოსავლებმა საანგარიშო პერიოდში 194,3 მლნ აშშ დოლარს მიაღწია.(იხ. დანართი დიაგრამა N:3) 2015 წელს ეს მაჩვენებელი 146,5 მლნ აშშ დოლარს შეადგენდა - ზრდამ 32% შეადგინა. (ღვინის ეროვნული სააგენტო, 2016)

2017 წლის პირველი კვარტლის მონაცემები

ღვინის ეროვნული სააგენტოს მონაცემებით, 2017 წლის იანვარ-მარტში საქართველოდან მსოფლიოს 38 ქვეყანაში ექსპორტირებულია 14 199 018 ბოთლი ღვინო, რაც 85%-ით აღემატება გასული წლის ანალოგიურ მონაცემებს. საანგარიშო პერიოდში ექსპორტირებულია 32,2 მლნ აშშ დოლარის ღირებულების ღვინო, რაც 77%-ით აღემატება გასული წლის ამავე პერიოდის მაჩვენებელს. ღვინის ეროვნული სააგენტოს თავმჯდომარე გიორგი სამანიშვილი აღნიშნავს, რომ „პირველი კვარტლის მონაცემებით, ღვინისა და სხვა ალკოჰოლიანი სასმელების ექსპორტი გასულ წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით მნიშვნელოვნად გაზრდილია, რაც უმთავრესად განპირობებულია ღვინის ეროვნული სააგენტოსა და მეღვინეობის დარგის შეთანხმებული და თანმიმდევრული მუშაობით. ექსპორტი გაზრდილია ევროკავშირის, ჩინეთის, აშშ-ს და ასევე ტრადიციული ბაზრების მიმართულებით, გაზრდილია ექსპორტის გეოგრაფიაც. 2017 წელი აქტიურად დაიწყო და იმედია, რომ ექსპორტის ზრდის ტენდენცია წლის ბოლომდე შენარჩუნდება“. ექსპორტიორი ქვეყნების პირველი ხუთეულია: რუსეთი -8 987 745, ჩინეთი -1 794 200, უკრაინა - 1 305 508, პოლონეთი - 561 294 და ყაზახეთი - 473 515 ბოთლი.(იხ. დანართი, დიაგრამა N:6) გიორგი სამანიშვილის განცხადებით, ექსპორტის მატება აღსანიშნავია შემდეგ ქვეყნებში: ჩინეთი - 383% (1 794 200), ისრაელი - 333% (42 570), რუსეთი - 120% (8 987 745), კანადა - 55% (34 650), პოლონეთი - 27% (561 294), გერმანია - 22% (98 926), უკრაინა - 20% (1 305 508), აშშ - 7%

(66 714), ლატვია - 5% (255 896). ამასთან, მსოფლიოს 13 ქვეყანაში ექსპორტირებულია 3 302 962 ბოთლი (0,5 ლ) ბრენდი, რაც 51%-ით აღემატება 2016 წლის ამავე პერიოდის მაჩვენებელს. სულ ექსპორტირებულია 8,7 მლნ აშშ დოლარის ღირებულების ბრენდი - მატება გასული წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით 71%-ს აღწევს. პირველ კვარტალში ექსპორტირებულია 46 990 ბოთლი (0,5 ლ) ჭაჭა, ზრდამ 142% შეადგინა. ჭაჭის ექსპორტით მიღებული შემოსავლები 137 ათას აშშ დოლარს შეადგენს, ზრდამ გასული წლის საანგარიშო პერიოდთან შედარებით 114%-ს მიაღწია. სააგენტოს ხელმძღვანელმა აღნიშნა, რომ მთლიანობაში, ღვინის, ბრენდის, ჭაჭის, ღვინომასალის, ჩამოსასხმელი ბრენდისა და საბრენდე სპირტის ექსპორტის შედეგად მიღებულმა შემოსავლებმა საანგარიშო პერიოდში 58,5 მლნ აშშ დოლარს გადააჭარბა(იხ. დანართი დიაგრამა N:3) - ზრდამ 2016 წლის პირველ კვარტალთან შედარებით 76% შეადგინა.

ამ სამი წლის ექსპორტის მაჩვენებლებს თუ დავაკვირდებით, ნათლად ჩანს, რომ საქართველოდან ღვინის ექსპორტი წლიდან წლამდე უმჯობესდება, თუკი 2015 წელს ექსპორტიდან მიღებული შემოსავალი 98 102 614 აშშ დოლარს შეადგენდა, 2016 წელს ეს მაჩვენებელი კიდევ უფრო გაიზარდა და 113.8 მლნ აშშ დოლარს შეადგენა, რაც 38%-ით მეტია წინა წლის მაჩვენებელთან შედარებით. 2017 წლის პირველი კვარტლის მონაცემის მიხედვით, ექსპორტიდან მიღებულმა შემოსავალმა 32.2 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა, რაც 77%-ით მეტია 2016 წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით.

საექსპორტო ქვეყნების ხუთეული ამ სამი წლის განმავლობაში უცვლელია: რუსეთი, პოლონეთი, უკრაინა, ყაზახეთი და ჩინეთი, თუმცა საგულისხმოა ის, თუ როგორ არიან ისინი განაწილებული რიგითობის მიხედვით, პირველ ადგილზე სამივე წელს რუსეთია, 2015 წელს მეორე ადგილზე ყაზახეთი იყო, მესამეზე - უკრაინა, შემდეგ კი ჩინეთი და პოლონეთი, 2016 წელს ეს მონაცემები შეცვლილია, პირველზე კვლავ რუსეთია, ხოლო მეორე და მესამე ადგილზე უკრაინა და ჩინეთი არიან, შემდეგ მოსდევს ყაზახეთი და ბოლოს კვლავ პოლონეთი, 2017 წლის პირველ კვარტალში პირველ ადგილზე ისევ რუსეთია, მეორე ადგილზე ჩინეთია, მესამეზე უკრაინა, პოლონეთმა მეოთხე ადგილზე გადაიწია, ხოლო ყაზახეთმა მეხუთე ადგილი დაიკავა.

ამ მონაცემებიდან ჩანს, რომ ჩინეთის ბაზარზე ქართული ღვინო უფრო მეტად პოპულარული ხდება და შესაძლებელია, რუსეთის ბაზარს გადაასწროს კიდევ.

გარდა ამ ხუთეულის ქვეყნებისა, ქართული ღვინო თითქმის მთელი მსოფლიოს მასშტაბით არის ექსპორტირებული, ღვინო ექსპორტირებულია ბრიტანეთში, იაპონიაში, აშშ-ში, კანადაში და სხვა. მართალია ეს ბაზრები ჯერ სათანადოდ არაა ათვისებული და ექსპორტზე ღვინო ჯერ მცირე რაოდენობით გადის, თუმცა სავარაუდოა, რომ ეს მაჩვენებლები ახლო მომავალში მოიმატებს, კარგი ხარისხითა და სათანადო რეკლამირებით ქართულ ღვინოს ნამდვილად შესწევს ძალა, რომ დაიკავოს მოწინავე პოზიციები ბაზარზე.

თავი:8 მეღვინეობის დარგის განვითარების დადებითი და უარყოფითი გარემოებები

მეღვინეობის განვითარებისთვის კახეთის რეგიონს დიდი პოტენციალი გააჩნია, ამაზე წინა თავებშიც ვილაპარაკე, რეგიონს აქვს გამორჩეული ფიზიკურ-გეოგრაფიული პირობები, რაც ხელს უწყობს ვაზის ჯიშების ზრდა-განვითარებას და ასევე უკეთესი ხარისხის პროდუქციის მიღებას, ვიდრე იმავე ჯიშის სხვა ტერიტორიაზე, განსხვავებულ ბუნებრივ პირობებში მოყვანილი პროდუქტია.

ასევე კახეთის რეგიონში გვხვდება ისეთი მიკროზონები, რომლებიც ამა თუ იმ ჯიშის ყურძნისთვის იდეალურია, ნიადაგის მხრივ თუ კლიმატური პირობების გათვალისწინებით, ეს ყველაფერი კი ხელს უწყობს ხარისხიანი პროდუქციის მიღებას. მე უკვე ვისაუბრე იმის შესახებ, რომ კახეთის რეგიონში გვხვდება როგორც თეთრყურძნიანი, ასევე წითელყურძნიანი ვაზის ჯიშები, რქაწითელი და საფერავი კახეთის რეგიონის სავიზიტო ბარათია.

მეღვინეობის განვითარებას კახეთში ხელს უწყობს ასევე ის ფაქტი, რომ რეგიონს აქვს ვენახების გაშენების შესაძლებლობები, სხვა რეგიონებთან შედარებით მას ტერიტორიებიც მეტი აქვს და ბუნებრივი პირობებიც შესანიშნავ შესაძლებლობას იძლევა მევენახეობა-მეღვინეობის განვითარებისათვის. რეგიონი პირველ ადგილზეა ვენახების საერთო ფართობის მიხედვით საქართველოში და ასევე აქვს პოტენციალი, კიდევ უფრო მეტად გაზარდოს ეს მაჩვენებელი.

დადებით მხარეებზე საუბართან ერთად აუცილებელია ვახსენოთ ის უარყოფითი გარემოებები, რომლებიც ხელს უშლის რეგიონში მევენახეობა-მეღვინეობის დარგის განვითარებას, პირველ რიგში, ზემოთაც აღვნიშნე და კვლავ გავიმეორებ, ესაა სტიქიური მოვლენებისაგან დაუცველობა, სეტყვის მოსვლის შემთხვევაში არ არის დაცული ვენახები, რისკები კი ამ რეგიონში ყოველთვის დიდი იყო. ამ მოკლე ხანში უკვე რამდენჯერმე დაისეტყვა კახეთის სხვადასხვა რეგიონის ვენახები, სეტყვისაგან თავის დაცვის საშუალებები არსებობს, თუმცა რატომღაც საქართველოში და, მათ შორის, კახეთის რეგიონშიც, ეს საშუალებები არ გამოიყენება, სეტყვის ღრუბლების დამშლელი რაკეტები, მართალია, შემდეგ უარყოფითად მოქმედებს მოსავალზე, რადგან

იგი ტყვიას შეიცავს და გასროლილი და აფეთქებული რაკეტიდან გამოსული ტყვია ჰაერიდან ისევ მიწაში ხვდება, თუმცა, თუკი ალტერნატიული საშუალება არ არსებობს, ვენახების დასეტყვას ისევ ამ ხერხის გამოყენება სჯობს, ალტერნატიული და ყველაზე უსაფრთხო მეთოდი არის ვენახების გადახურვა ბადეებით, რაც დააკავებს სეტყვას და არ დაზიანდება ვენახი არც სეტყვისგან, არც შემდგომ ქიმიური დაბინძურებით, ამ მეთოდს იყენებენ ევროპის განვითარებული ქვეყნები: ესპანეთი, საფრანგეთი და ა.შ. თუკი ეს პრობლემა კიდევ მოუგვარებელი იქნება, რა თქმა უნდა, რეგიონში მევენახეობის განვითარებას სერიოზული პრობლემები შეექმნება, რადგან მევენახეები სერიოზულ ზარალს ნახულობენ სტიქიური მოვლენების შემდეგ.

ასევე აღსანიშნავია კახეთის რეგიონში ყურძნის გადამამუშავებელი ქარხნების სიძველე, იმ ქარხნების უმეტესობა, რომლებიც მე ზემოთ ვახსენე, საბჭოთა დროინდელია, შესაბამისად, თუ გვინდა, რომ კახეთში მოყვანილმა და დამზადებულმა ღვინომ ევროპის ბაზარზე მყარად დაიმკვიდროს ადგილი და კონკურენცია გაუწიოს ფრანგულ და ესპანურ ღვინოებს, მაშინ აუცილებელია ათვისებულ იქნას ის ინოვაციური მიდგომები და ტექნოლოგიები, რომლებიც დღეს მსოფლიოს მეღვინეობაში გამოიყენება.

მეღვინეობის სექტორის განვითარებისათვის ასევე ხელშემშლელი ფაქტორია ის, რომ გლეხს, რომელსაც მოჰყავს ყურძენი, არ აქვს სადაზღვევო სისტემა, რომლითაც სტიქიური მოვლენების შემთხვევაში დაცულად იგრძნობს თავს,

აღსანიშნავია მსოფლიო მასშტაბით ცნობადობის ნაკლებობაც, სათანადო რეკლამირების გარეშე ევროპისა და სხვა ქვეყნების ბაზრებზე დამკვიდრება ძალიან ძნელია, ამიტომ აუცილებელია, ამ კუთხით მეტი გაკეთდეს, რადგან საქართველოს ნამდვილად აქვს პოტენციალი, რომ თავისი ადგილი დაიმკვიდროს მსოფლიოში მეღვინეობის კუთხით.

აუცილებელია საზღვარგარეთის ბაზრების ათვისებასთან ერთად შიდა ბაზრის განვითარება და ათვისება, ღვინის ფასს დიდი მნიშვნელობა აქვს მისი მომგებიანობის თვალსაზრისით, გადამეტებული სიძვირე, როგორი ხარისხისაც არ უნდა იყოს პროდუქტი, მოგებას ვერანაირად ვერ მოიტანს.

დასკვნა

ამრიგად, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ კახეთი უძველესი დროიდან დღემდე ვენახისა და ღვინის ფლამანგია საქართველოში. იგი პირველია ყველა კომპონენტის მიხედვით: პირველია რეგიონებში ყურძნის წარმოების მიხედვით, წარმოებული ყურძნის 49 პროცენტი კახეთზე მოდის; პირველია ვენახის ფართობების მიხედვით - საქართველოს ვენახის ფართობების 68% კახეთს უკავია; შესაბამისად, პირველია ღვინის წარმოებისა და ღვინის ექსპორტის მიხედვითაც.

როგორც ვნახეთ, მევენახეობა-მელვინეობა კახეთის რეგიონის მთავარი სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობაა, თუმცა სამაგისტრო ნაშრომზე მუშაობის პროცესში თვალნათლივ დავინახე, რომ მასალა ქართული მელვინეობის შესახებ საკმაოდ მწირია, ძირითადად, საბჭოთა პერიოდში გამოშვებული ლიტერატურა ეხება მევენახეობა-მელვინეობას. სტატისტიკური ინფორმაციები, რომლებიც საჭიროა სხვადასხვა ანალიზის გასაკეთებლად, ასევე მწირი რაოდენობითაა.

ნაშრომი კახეთის რეგიონში მელვინეობის გეოგრაფიას ეხება, შეძლებისდაგვარად შევეცადე აღმეწერა ყველა ის დადებითი თუ უარყოფითი გარემოება, რომლებიც მელვინეობაზე ახდენს გავლენას. მელვინეობაზე საუბრისას აუცილებელია მევენახეობის განხილვაც, რადგან იგი უმნიშვნელოვანესი წინაპირობაა მელვინეობის განვითარებისათვის.

დადებითი გარემოებებიდან, რომლებიც მოქმედებენ მელვინეობის გეოგრაფიაზე, პირველ რიგში, აღსანიშნავია ის ფიზიკურ-გეოგრაფიული პირობები, რომლებიც დიდ ზეგავლენას ახდენს კახეთის რეგიონში მევენახეობის და მელვინეობის განვითარებაზე. ამ საკითხზე მუშაობისას დავინახე, თუ რატომ გამოირჩევა კონრეტულად კახეთის რეგიონში მოყვანილი მოსავალი ხარისხით სხვა ტერიტორიაზე მოყვანილ იმავე ჯიშის მოსავალთან შედარებით. კახეთის რეგიონის აქვს შესაძლებლობა, როგორც ტერიტორიის მხრივ, ასევე ბუნებრივ-გეოგრაფიული პირობების გათვალისწინებით, რომ გახდეს კიდევ უფრო ძლიერი ამ დარგში.

2004 და 2014 წლის სასოფლო-სამეურნეო აღწერების მონაცემების დამუშავებისას გამოჩნდა, რომ კახეთში მევენახეობა კიდევ უფრო განვითარებულია, შესაძარებლად 10-წლიანი ინტერვალის გამოვიყენე, თუკი 2004 წელს კახეთის ვენახების საერთო ფართობი 22 227 ათას ჰა-ს შეადგენდა, 2014 წელს ეს მონაცემი - 23 877 ჰა-ს შეადგენს, ანუ კახეთის რეგიონში ვენახების ფართობი 1650 ჰა-ით გაიზარდა, ასევე აღსანიშნავია, რომ რეგიონის ყველა რაიონში მისდევენ მევენახეობას, რაც კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს კახეთის რეგიონის პოტენცილს მევენახეობა-მეღვინეობის კუთხით.

იმისათვის, რომ დარგში ძლიერი გახდეს რეგიონი, აუცილებელია მოგვარდეს ის პრობლემები, რომლებიც დღეს არსებობს ამ მიმართულებით, პრობლემები კი ბევრია, მაგალითად, როგორც უკვე ვისაუბრე ერთ-ერთი მწვავე პრობლემაა სტიქიური მოვლენებისაგან თავდაცვის არ არსებობა, მართალია, გამოიყენება სექცვის ღრუბლების გამფანტავი რაკეტები, თუმცა მისი გამოყენება, როგორც ზემოთ ვთქვი, შემდეგ გარემოსა და ნიადაგს აზიანებებს, ამიტომ საჭიროა ალტერნატიული გზების მოძიება ამ პრობლემის აღმოსაფხვრელად.

ამ დარგის განვითარებისათვის მოყვანილი მოსავლის გადამამუშავებაც ერთ-ერთი მწვავე პრობლემაა, ის ქარხნები, რომლებიც დღეს რეგიონში ემსახურება მიღებული მოსავლის გადამამუშავებას, საკმაოდ მოძველებულია, ძირითადად, საბჭოთა პერიოდშია აშენებული. რეგიონში არის თანამდეროვე ქარხნებიც, მაგალითად, იგივე ბადაგონი, რომელიც თანამდეროვე ტექნოლოგიებს იყენებს ღვინის დასაყენებლად, თუმცა მხოლოდ რამდენიმე ასეთი ქარხანა საკმარისი არაა იმისათვის, რომ რეგიონში მეღვინეობა კიდევ უფრო განვითარდეს. ამისათვის საჭიროა მასობრივად მოხდეს ქარხნების მოდერნიზაცია, ან სულაც თავიდან აშენდეს და ღვინის დამზადდეს იმ ტექნოლოგიების გამოყენებით, რასაც სხვა განვითარებულ ქვეყნებში იყენებენ.

ჩემს ნაშრომში შევეხე ღვინის ფასებს, ექსპორტს და იმ პრობლემებს, რაც ღვინის გასაღებას უშლის ხელს, ექსპორტირების პრობლემა, როგორც აღვნიშნე, არსებობს, რადგან 3-4 - ჯერ უფრო ძვირი ჯდება საქართველოდან პროდუქციის ექსპორტირება ევროპის ბაზარზე, ვიდრე ჩინეთიდან, ასევე ევროპის ბაზარზე ფეხის მოკიდებისათვის აუცილებელია სათანადო რეკლამირება, როდესაც ბაზარზე კახეთში წარმოებული

საფერავი დაახლოებით 30 დოლარამდე ღირს და, მაგალითად, ჩილეს წარმოებული წითელი ღვინო 4-5 დოლარი, სათანადო რეკლამირების გარეშე მყიდველი ყოველთვის შედარებით იაფ პროდუქციას მიანიჭებს უპირატესობას, რეკლამირებამ უნდა დაანახოს მომხმარებელს ის სასარგებლო თვისებები და ხარისხი, რაც კახურ ღვინოს გააჩნია. თუმცა ასეთ ფასში გაყიდვა ქართული ღვინოსათვის მაინც რთულია, რადგან იგი ევროპის ბაზარზე კონკურენციას ვერ უწევს ფრანგულ, ესპანურ და იტალიურ ღვინოებს, ეს კი გამოწვეულია იმით, რომ ადგილობრივ ბაზარზე ამ ქვეყნების პროდუქცია დომინირებს და საქართველოდან ექსპორტირებულ ღვინოს მომხმარებელი მაინც ადგილობრივ ღვინოს ამჯობინებს, ეს ქვეყნები ასევე დიდ ყურადღებას აქცევენ პიარს, რეკლამირებას, რაც შესაბამისად მათი პროდუქციის გაყიდვას ზრდის.

საქართველოს მეღვინეობის განვითარებისათვის აუცილებელია რუსეთის ბაზრის გახსნა ქართული პროდუქციისათვის, რადგან საბჭოთა პერიოდშიდან მოყოლებული რუსეთში ქართულ ღვინოს დიდი ადგილი ეჭირა ბაზარზე, შესაბამისად, ცნობადობა რუსეთში და პოსტსაბჭოთა ქვეყნებში უფრო მაღალია, ვიდრე ევროპისა და ამერიკის ბაზრებზე, ამიტომ თუკი მოხერხდება და ქართული ღვინო კვლავ გავა რუსეთის ბაზარზე (მხედველობაში მაქვს დიდი რაოდენობით ღვინის ექსპორტი, თორემ იმ ქვეყნების ხუთეულში, სადაც ქართული ღვინის ექსპორტი მეტ-ნაკლებად წარმატებულია, რუსეთს პირველი ადგილი უკავია), ეს ხელს შეუწყობს საქართველოში, კონკრეტულ შემთხვევაში, კახეთის რეგიონში, მეღვინეობის კიდევ უფრო განვითარებას.

საბოლოო ჯამში, მეღვინეობის განვითარებისათვის აუცილებელია სახელმწიფოს ჩარევა ამ სექტორში და ხელშეწყობა, რაც მეღვინეებისა და მევენახეების მიმართ რეგულაციების გამარტივებაში უნდა გამოიხატოს. უნდა შეიქმნას სადაზღვევო სისტემა, რომელიც გლახს და მეღვინეს შესთავაზებს ხელმისაწვდომ სადაზღვევო პაკეტებს, დარგის განვითარებისათვის აუცილებელია კაპიტალის მოზიდვაც.

რაც შეეხება ღვინის პროდუქციის გასაღებას, აუცილებელია გაიზარდოს და გაძლიერდეს მარკეტინგული ღონისძიებები, როგორც ადგილობრივ ბაზარზე, ისე საზღვარგარეთ.

მთლიანად საქართველოს და საკუთრივ კახეთის რეგიონს ნამდვილად შესწევს ძალა, გახდეს ერთ-ერთი ლიდერი მევენახეობა- მეღვინეობის კუთხით.

ბიბლიოგრაფია

„გეოგრაფიის და ანთროპოლოგიის თანამედროვეობა“. საერთაშორისო კონფერენციის მასალები, მიძღვნილი აკად. ალ. ჯავახიშვილის დაბადებიდან 140 წლისთავისადმი. გვ. 208, 209, 210, 211, 212. . (თ. გ.).

Blaug, M. (1997). *The Methodology of Economics: Or, How Economists Explain*. Cambridge: Press syndicate of the university of cambridge.

elitetravel.ge. (თ. გ.). მოპოვებული <http://elitetravel.ge/ge/საქართველოს-გალერეა/კახეთი-დან>

geostat.ge. (თ. გ.). მოპოვებული სტატისტიკის ეროვნული დეპარტამენტი: geostat.ge:
http://geostat.ge/cms/site_images/_files/georgian/agriculture/census/ganyofileba5.pdf-დან

<http://georgianwine.gov.ge>. (n.d.). Retrieved from ღვინის ეროვნული სააგენტო:
<http://georgianwine.gov.ge/statistic/>

www.edeka24.de. (n.d.). Retrieved from
<https://www.edeka24.de/index.php?cl=search&searchparam=wein&p=reload&0=&order=price+ASC>

www.nplg.gov.ge. (თ. გ.). მოპოვებული
<http://www.nplg.gov.ge/gsd/collect/ekonomik/index/assoc/HASH0196.dir/kaxregganvstr8.jpg>-დან

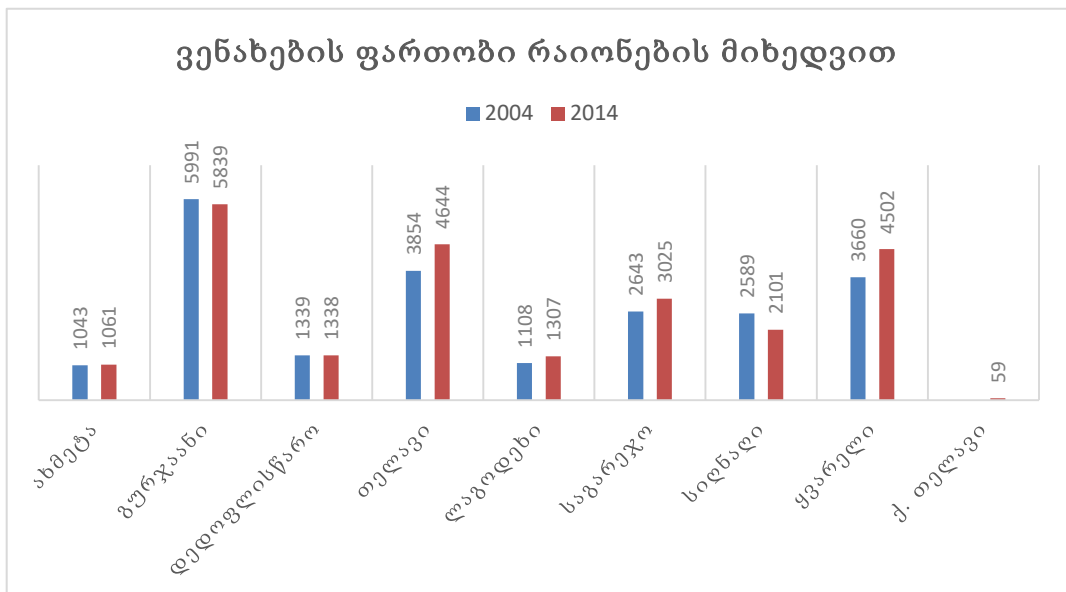
გელაშვილი, ნ. (1961). *მელვინეობა*. თბილისი.

ფაცურია, ნ. (2014 წლის 16 04). *bpn.ge*. მოპოვებული businesspressnews: <https://bpn.ge/analizi/3828-fasi-qarthul-ghvinis-problema.html?lang=ka-GE>-დან

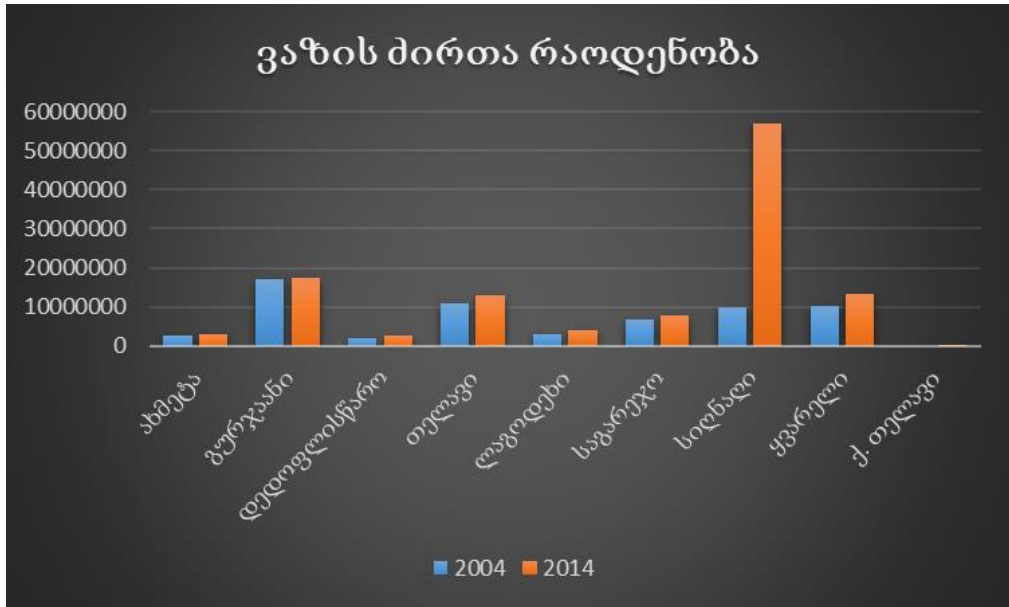
დანართი

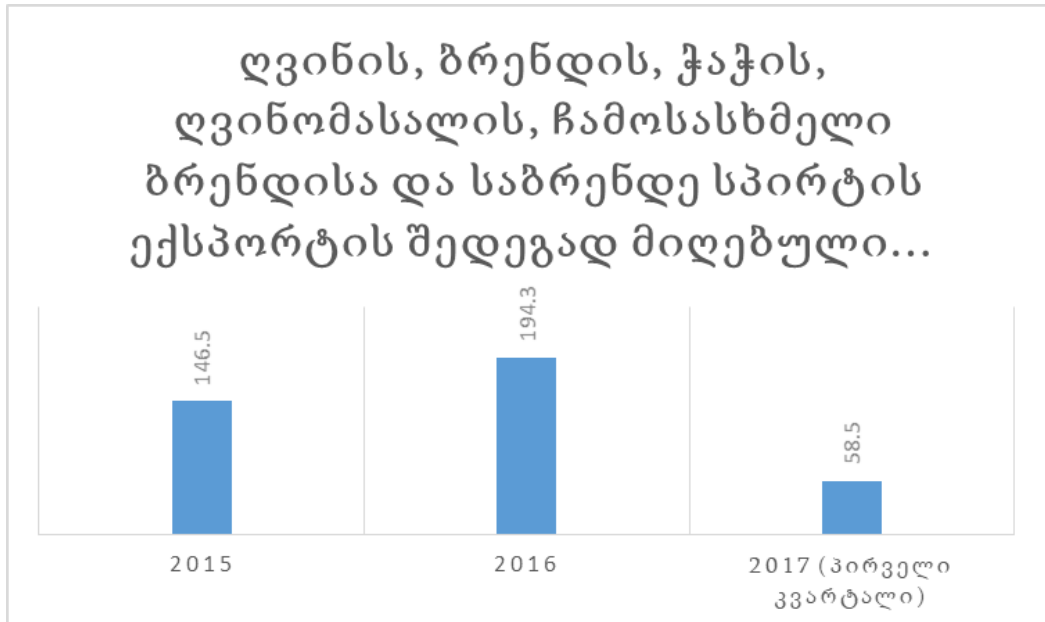
რუკა N:1 კახეთის რეგიონის ადმინისტრაციული დაყოფა

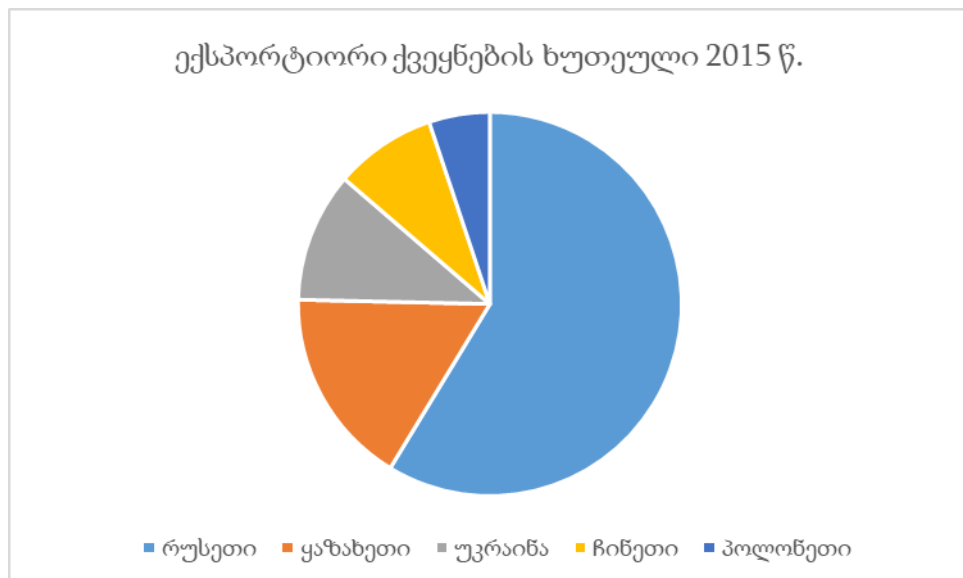
დიაგრამა N:1

დიაგრამა N:2

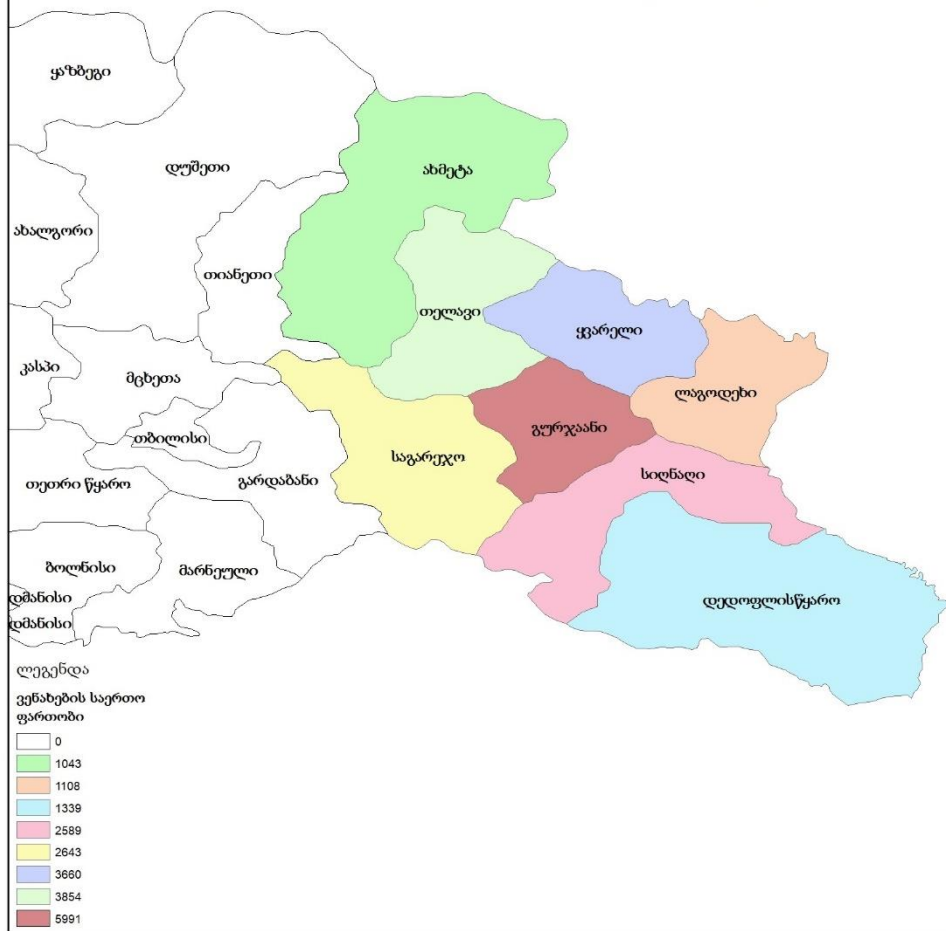

დიაგრამა N:3 ექსპორტიდან მიღებული შემოსავალი

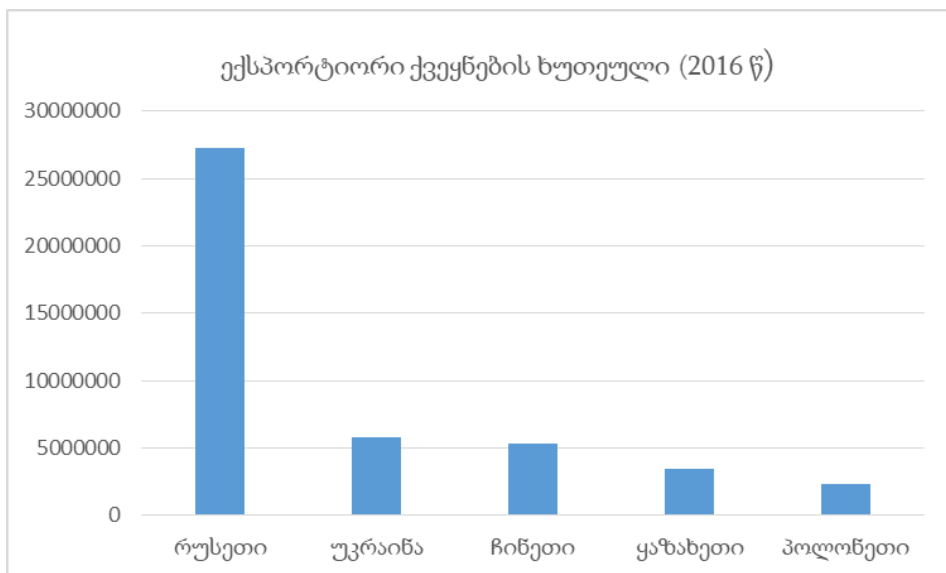
დიაგრამა N:4

კახეთის რეგიონის რაიონები ვენახების ფართობის მიხედვით (2004 წ.)

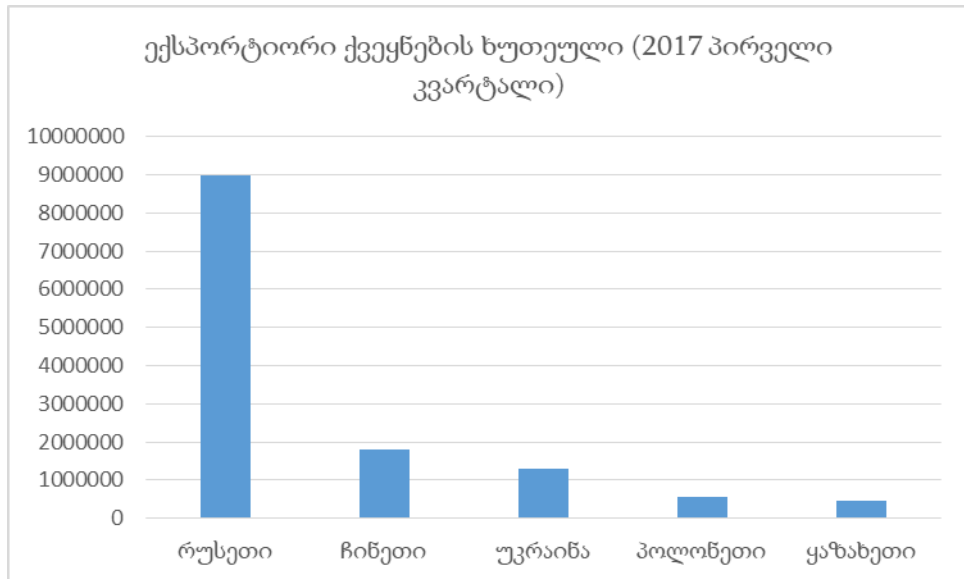

1:1,300,000

რუკა N2. რუკა შესრულებულია Arc GIS-ში ავტორის მიერ

დიაგრამა N: 5

დიაგრამა N: 6

რუკა N:3 რუკა შესრულებული AecGIS-ში ავტორის მიერ

Ivane Javakhashvili Tbilisi State University

Beka Tchekehashvili

Winemaking geography in Kakheti region

Human Geography

**Thesis submitted to the faculty of the Human Geography in partial fulfillment of
the requirements for the degree of master of science**

Supervisor: Tamar Dolbaia

Associate Professor, Academic doctor of geography

Tbilisi 2017